

recenzovaný vědecký časopis

ACTA STING

2
2013

AKADEMIE STING, o. p. s.
vysoká škola v Brně

ISSN (Print) 1805-1391

ISSN (Online) 1805-6873

VYDAVATEL:

AKADEMIE STING, o. p. s., soukromá vysoká škola v Brně
Stromovka 1, 637 00 Brno
IČ: 26 23 96 04

REDAKČNÍ RADA

Šéfredaktor: Ing. David Král, Ph.D.
Výkonný editor: Ing. Eva Vincencová, Ph.D.
Editor: Bc. Michal Kuneš

Předseda: prof. JUDr. Karel Marek, CSc.
AKADEMIE STING v Brně

Místopředseda: doc. Ing. Zdeněk Sadovský, CSc.
AKADEMIE STING v Brně

Místopředseda: doc. RNDr. Zdeněk Karpíšek, CSc.
AKADEMIE STING v Brně

Tajemník: Ing. Lukáš Trčka
AKADEMIE STING v Brně

ČLENOVÉ:

doc. Ing. Jakub Fischer, Ph.D.
(Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta ekonomické statistiky)

doc. Ing. Roman Horák, CSc.
(Univerzita obrany v Brně, Fakulta ekonomiky a managementu)

doc. JUDr. Ján Husár, CSc.
(Univerzita Pavla Jozefa Šafárika Košice, Právnická fakulta)

doc. Ing. Jana Janoušková, Ph.D.
(Slezská univerzita Opava, Obchodně podnikatelská fakulta)

doc. Ing. Hanna Kalač, CSc.
(Národní univerzita statní daňové služby Ukrajiny Irpeň, Fakulta ekonomiky a zdanění)

prof. Ing. Vojtěch Koráb, Ph.D., MBA
(Vysoké učení v Brně, Fakulta podnikatelská)

doc. JUDr. Ivan Malý, CSc.
(Masarykova univerzita Brno, Ekonomicko správní fakulta)

doc. Ing. Danuše Nerudová, Ph.D.
(Mendelova univerzita v Brně, Provozně ekonomická fakulta)

prof. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
(Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky)

prof. Giovanni Schiuma, Ph.D.
(Università della Basilicata Potenza, Itálie, Centre for Value Management)

doc. Ing. et Ing. Stanislav Škapa, Ph.D.
(Vysoké učení v Brně, Fakulta podnikatelská)

prof. Ing. Alena Vančurová, Ph.D.
(Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta financí a účetnictví)

Přebírání materiálů je povoleno s prokazatelným souhlasem autora a redakční rady.

TISK: AKADEMICKÉ NAKLADATELSTVÍ
CERM, s.r.o. Brno
www.cerm.cz

ISSN (PRINT): 1805-1391

ISSN (ONLINE): 1805-6873

EVIDENČNÍ ČÍSLO: MK ČR E 20461

© AKADEMIE STING, o. p. s., Brno, 2013

OBSAH

DAŇOVÉ ASPEKTY ŘEŠENÍ AKTUÁLNÍCH DEMOGRAFICKÝCH PROBLÉMŮ

TAXES ASPECTS OF SOLVABLE OF TOPICAL PROBLEMS DEMOGRAPHIC

VÁCLAV VYBÍHAL..... 7

DOPAD NOVÝCH METODICKÝCH POSTUPŮ PRO VYKAZOVÁNÍ OPERATIVNÍHO PRONÁJMU

IMPACT OF NEW METHODOLOGICAL PROCEDURES FOR OPERATIVE LEASE REPORTING

PATRIK SVOBODA, HANA BOHUŠOVÁ..... 17

MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA A VZÁJOMNÁ POMOC PŘI VYMÁHANÍ POHĚDÁVOK V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

INTERNATIONAL COOPERATION AND A MUTUAL ASSISTANCE BY OUTSTANDINGS RECOVERY IN THE SLOVAK REPUBLIC

ROMAN PAULIČEK..... 31

STRATEGIC ANALYSIS APPLICATION IN MANAGEMENT DECISION-MAKING

OLGA PIZHUK 47

THEORETICAL ASPECTS OF TAX MINIMIZATION IN UKRAINE

OLGA IVANYSHYNA, VITALIY KORVYAKOV 65

VYBRANÉ PROBLÉMY NEPŘÍMÝCH DAN

SELECTED PROBLEMS OF INDIRECT TAXES

EVA VINCENCOVÁ 74

DAŇOVÉ ASPEKTY ŘEŠENÍ AKTUÁLNÍCH DEMOGRAFICKÝCH PROBLÉMŮ

TAXES ASPECTS OF SOLVABLE OF TOPICAL PROBLEMS DEMOGRAPHIC

Václav Vybíhal

Abstrakt: *Problematika reálného demografického vývoje v České republice se dostává do popředí vážně sledovaných společenských otázek a je předmětem zájmu občanů, politiků, ekonomů a jiných subjektů. V této souvislosti se objevuje, zejména v masmédiích, řada zcela odlišných názorů na řešení demografických problémů, v poslední době zejména v souvislosti s připravovanou, ale zcela nefunkční a zavádějící reformou penzijního systému. Je evidentní, že je ve společnosti navozována atmosféra (zřejmě úmyslně) averze proti důchodcům, proti existenci tzv. 1. pilíře, proti valorizaci penzí, téměř proti všemu, co je zcela obvyklé a standardní ve vyspělých státech Evropské unie. Ortodoxní liberálové a různí pseudoodborníci s oblibou poukazují na skutečnost a zdůrazňují, že neustále roste počet důchodců, počet vyplácených důchodů, průměrná výše důchodů a klesá počet poplatníků důchodového pojištění na jednoho důchodce, ale bez návrhu potřebného řešení.*

Klíčová slova: *demografické problémy, penzijní reforma, daně, důchody, důchodové pojistné*

Abstract: *The issue of real demographic development in the Czech Republic is coming to the fore of seriously pursued social issues and is of interest to citizens, politicians, economists and others. In this context, it appears a number of very different views on the solution of demographic problems, recently especially in connection with the preparation, but completely dysfunctional and misguided, reform of the pension system. It is evident that the society is in the aversive mood (probably intentionally) against pensioners, against the existence of the so-called first pillar, against indexation of pensions, against almost everything what is completely normal and standard in developed countries of the European Union. Orthodox*

liberals and various pseudo-experts like to point out and emphasize to the growing number of pensioners, the number of paid pensions, average pensions and declining number of taxpayers of pension insurance per pensioner, but without proposed solutions.

Keywords: *demographic problems, pension reform, taxes, pensions, pension insurance*

JEL Classification: H2

1 ÚVOD

Demografický vývoj společnosti je třeba sledovat především proto, že věcné charakteristiky tohoto vývoje významným způsobem ovlivňují systém sociálního zabezpečení a nepřímo rovněž národohospodářské agregáty a de facto všechny oblasti národní ekonomiky. Proces stárnutí obyvatelstva a prodlužování střední délky života, pokles úmrtnosti a porodnosti vedou k situaci, kdy roste poměr příjemců starobního důchodu k celkovému počtu zaměstnaných, resp. výdělečně činných. To s sebou nese nutnost zvýšení vládních výdajů na zabezpečení nákladů potřebných na penzijní dávky, ale i nákladů na sociální služby a zdravotní péči.

Uváděné demografické skutečnosti i trendy daného vývoje přinášejí závažné fiskální problémy, které je potřeba v podmínkách České republiky razantně řešit. Návrhy sociologů na řešení této situace zvýšenou zahraniční migrací nejsou podle mého soudu přijatelným a úspěšným řešením. Fiskální stránku dané problematiky nevyřeší ani žádné další pilíře a systémy penzijního zabezpečení. Proto je zapotřebí co nejdříve přijmout zásadní politicko-ekonomická řešení reflektující stárnutí obyvatelstva a další aspekty demografického vývoje a pojmout tato řešení především z dlouhodobého hlediska. Jinak mohou společnost v budoucnu potkat rozsáhlé sociální, národnostní a mezigenerační konfliktní situace.

2 DESKRIPTIVNÍ A ANALÝZA PROBLÉMU

Problematika reálného demografického vývoje v České republice se dostává do popředí vážně sledovaných společenských otázek a je předmětem zájmu občanů, politiků, ekonomů a jiných subjektů společenského života. V této souvislosti se objevuje, zejména v masmédiích, řada zcela odlišných názorů

na řešení demografických problémů, v poslední době zejména v souvislosti s připravovanou, ale zcela nefunkční a zavádějící reformou penzijního systému a široké škály diskusních příspěvků, zejména pokud jde o tzv. II. pilíř. Je evidentní, že je ve společnosti navozována atmosféra (zřejmě úmyslně) averze proti důchodcům, proti existenci tzv. 1. pilíře, proti valorizaci penzí, téměř proti všemu, co je zcela obvyklé a standardní ve vyspělých státech Evropské unie.

Ortodoxní liberálové, různí pseudoodborníci a žvanilové s oblibou poukazují na skutečnost a zdůrazňují, že neustále roste počet důchodců, počet vyplácených důchodů, průměrná výše důchodů a klesá počet poplatníků důchodového pojištění na jednoho důchodce. Řada z těchto citovaných skupin osob dokonce prosazuje zrušení mezigenerační solidarity, ale nikdo z nich nenabízí seriózní řešení, spíše nabízejí strašení, kdy má podle nich přijít brzy doba, kdy důchod ze státního 1. pilíře bude spíše chudinskou dávkou a lidé ze státní penze „nevyžijí“. Za podmínek neustálého rozkrádání majetku patřícího všem občanům státu, tzv. veřejných financí, organizovaného politiky a jejich stranami, by tomu tak skutečně mohlo být.

Problémy s narůstajícím nepříznivým demografickým vývojem je třeba řešit. V tomto směru je třeba si vzít poučení především z vyspělých zemí, v nichž je také evidentní nepříznivý demografický vývoj. Přesto mají nastavené důchodové a sociální parametry tak, že důchodová a sociální politika s významnou mezigenerační solidaritou a garancí státu vytváří prostředí, kdy tzv. náhradový poměr, tj. poměr průměrného důchodu k průměrné mzdě činí 60 % až 100 % (např. v Rakousku 100 %, navíc je vyplácen státem 13. A 14. důchod), přičemž v České republice se v posledních letech pohybuje tento ukazatel kolem 40 % a výše uvedené skupiny osob jako cílový uvádějí výši 20 až 30 % daného ukazatele. Negativním signálem je i skutečnost, že více než 25 % důchodců v České republice se již ocitá pod hranicí chudoby. Průměrný důchod v řadě zemí Evropské unie dosahuje 6 až 10 násobku průměrného důchodu v ČR. Podle mého soudu bychom neměli klesnout s úrovní náhradového poměru v žádném případě pod 60 %. V zájmu toho je pak třeba nastavit daňovou a odvodovou politiku tak, aby bylo tohoto skromného cíle dosaženo. Prakticky to znamená vybrat potřebný objem výnosů z daně z příjmů fyzických osob a zejména pojistného na důchodové pojištění.

Při pohledu na daňové zatížení rodin a jeho strukturu z hlediska daně z příjmů, odvodů sociálního a zdravotního pojištění zaměstnance a zaměstnavatele, je evidentní, že Česká republika je hluboce pod průměrem zemí Evropské unie i OECD. Daňové zatížení mezd u rodin s 2 dětmi je např. ve Francii 43,1 %, v Belgii 43,0 %, v Itálii 38,3 %, v Rakousku 38,0 %, ve Švédsku 37,5 %, v Německu 34,2 %, v Maďarsku 33,6 %, v Polsku 29,6 %, ve Velké Británii 27,9 %, kdežto v ČR 20,7 % (druhé nejnižší v rámci EU), v rámci zemí OECD v průměru 26,1 % a EU 37,4 %. Pokud jde o složky daňového zatížení práce, situace je obdobná, menší daňové zatížení včetně pojistného než ČR v rámci EU má pouze Španělsko, Slovensko a Polsko.

Z hlediska objemových kritérií je třeba připomenout, že v roce 2012 se vyplatilo na dávkách důchodového pojištění 372,8 mld Kč, z toho na starobní důchody 299,1 mld Kč (80,2 %), na invalidní důchody 46,1 mld Kč (12,4 %) a na pozůstalostní důchody 27,6 mld Kč (7,4 %). Další finanční prostředky ze státního rozpočtu byly směřovány na dávky nemocenského pojištění (19,4 mld Kč), podpory v nezaměstnanosti (8,7 mld Kč), příspěvek na péči (18,4 mld Kč), dávky pomoci v hmotné nouzi (7,8 mld Kč), dávky zdravotně postiženým (1,6 mld Kč) a dávky státní sociální podpory 35,5 mld Kč, tj. úhrnem 464,2 mld Kč, což je cca 42 % výdajů státního rozpočtu.

Současný deficit na tzv. důchodovém účtu (tento účet de facto neexistuje, neboť pojistné na důchodové pojištění je příjmem státního rozpočtu, nikoliv samostatného důchodového fondu) vznikl především tím, že finanční prostředky určené pro výplatu dávek důchodového pojištění byly v době transformace využity pro sanaci bank a následně byl prohlouben tím, že v rámci pseudoreformy byly výrazně sníženy sazby odvodů sociálního pojistného pro zaměstnance, zaměstnavatele a osoby samostatně výdělečně činné, navíc při kombinaci s výdajovými paušály se vytvořila skupina poplatníků, která neodvádí pojistné na důchodové pojištění, resp. odvádí pouze zákonem stanovenou minimální částku tohoto pojistného. K nevyváženosti tohoto systému přerozdělování přispěly i církevní restituce, které také výrazně ukrojily z koláče určeného na výplatu dávek důchodového pojištění. Výše uvedená politická rozhodnutí vyvolala deficit na tzv. důchodovém účtu, jinak by byl v současné době v poměrně velkém přebytku. Je třeba však zdůraznit, že odpovědnost za tento stav máme, my občané, protože jsme si takové politiky zvolili. Proto musíme přispět k tomu, abychom prosadili změny v oblasti výběru daní a pojistného, i když to některé skupiny obyvatel může trochu zabolet.

V souvislosti s demografickým vývojem je třeba si položit otázku, kdo vlastně zapříčiňuje všema směry citovaný nepříznivý demografický vývoj. Rozhodně to nejsou současní důchodci nebo ti, kdo se k důchodovému věku blíží. Tyto generace po celý svůj produktivní věk platily (bez ohledu na politický režim) vysoké odvody pojistného na důchodové pojištění a daně z příjmů. Není v jednotlivých případech problém propočítat, kolik jim bylo na důchodové pojištění sraženo pojistného a kolik z této částky obdrží formou penze za dobu důchodu při dožití statisticky průměrného věku. Navíc tyto generace vyživovaly děti a dokázaly udržet demografickou křivku v přijatelné úrovni (odborníci uvádějí, že na udržení standardního demografického vývoje potřebujeme mít v průměru cca 2,2 dítěte na rodinu). Vždycky v tomto směru fungovala mezigenerační solidarita, ta funguje racionálně i ve vyspělých zemích, proto není žádný důvod od ní ustupovat. Břemeno nepříznivého demografického vývoje je třeba přesunout na „původce“, resp. „tvůrce“ tohoto vývoje.

Nabízí se koncepce řešení demografických problémů prostřednictvím daní a především pojistného na důchodové pojištění tak, aby nevznikal deficit na tzv. důchodovém účtu. Břemeno pojistného by mělo být přesunuto především na přímé aktéry demografického stavu. V této souvislosti by měly být výrazně zvýhodněny rodiny s 2 nebo 3 dětmi (v návaznosti na požadovaných 2,2 dítěte na rodinu) a v menší míře i rodiny s 1 dítětem oproti bezdětným občanům, což by se mělo promítnout do sazeb důchodového pojištění pro zaměstnance, zaměstnavatele i osoby samostatně výdělečně činné. Bezdětný poplatník by od určitého věku (např. 26 let) platil přibližně dvojnásobek pojistného oproti rodiči s 3 dětmi. Tento efekt by mohl být znásoben zavedením klouzavě progresivní stupnice u daně z příjmů fyzických osob. Zároveň by bylo potřeba zajistit srovnatelné zdanění všech druhů příjmů, odstranit instrument superhrubého příjmu u zaměstnanců, který vede k diskriminaci poplatníků daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti, nemá oporu ani v daňové teorii ani v daňové praxi vyspělých zemí.

3 VÝSLEDKY

Lze konstatovat, že stávající i budoucí demografické trendy se promítají i do ekonomické výkonnosti a mají vliv i na konkurenceschopnost ekonomiky. Mezi demografickým vývojem, sociálním zabezpečením a výkonností ekonomiky existuje podle mého soudu kauzální souvislost. V rámci vějíře možných řešení je třeba především zvýšit porodnost a přínos

starší generace pro společnost a ekonomickou prosperitu, podpořit ekonomicky rodiny s dětmi a fiskálním tlakem zastavit růst počtu osamělých osob zejména u mladších generací obyvatel.

Pokud jde o důchodovou oblast, lze konstatovat, že k 31. 3. 2012 činil počet starobních důchodců 2 871 tis. osob, jak je zřejmé z údajů uvedených v tab. 1. Od roku 1990 do roku 2012 jde o nárůst o 18,5 %, s průměrným ročním tempem růstu 0,8 %. Růst lze považovat za kontinuální. Průměrná výše důchodu činila k 31. 3. 2012 měsíčně 10 740 Kč. Počet poplatníků důchodového pojištění se postupně snižoval a v roce 2012 činil 2,11 na jednoho starobního důchodce, jak je zřejmé z údajů uvedených v tab. 2. Vývoj tohoto ukazatele má klesající tendenci, ale tempo poklesu se v letech 2010 až 2012 výrazně snížilo.

Tab. 1: Počet důchodců v letech 1990 až 2012 (v tis. osob).

Rok	1990	1995	2 000	2005	2 010	2 012
Počet osob	2 422	2 498	2 568	2 645	2 819	2 871

Zdroj: ČSÚ, Hospodářské noviny

Tab. 2: Počet poplatníků důchodového pojištění na 1 důchodce (A), resp. 1 starobního důchodce (B) v letech 2007 až 2012.

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012
(A)	1,84	1,84	1,78	1,73	1,74	1,72
(B)	2,48	2,46	2,37	2,17	2,17	2,11

Zdroj: ČSÚ, Hospodářské noviny

Z hlediska životní úrovně důchodců i z pohledu mezinárodního srovnání, je důležitý tzv. náhradový poměr, který vyjadřuje poměr průměrného důchodu k průměrné mzdě. Výše tohoto ukazatele, na rozdíl od vyspělých zemí Evropské unie, v České republice kontinuálně klesá (Tab. 3).

Tab. 3: Vývoj ukazatele vyjadřujícího náhradový poměr v letech 1990 až 2010 (v %).

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012
(A)	1,84	1,84	1,78	1,73	1,74	1,72
(B)	2,48	2,46	2,37	2,17	2,17	2,11

Vysvětlivky: A – vyjadřuje průměrný důchod k hrubé mzdě;

B – vyjadřuje průměrný důchod k čisté mzdě.

Zdroj: ČSÚ, Hospodářské noviny

Z hlediska mezinárodního srovnání je třeba uvést, že v 7 zemích Evropské unie je náhradový poměr, tj. poměr průměrného důchodu k průměrné mzdě 100 %, v ostatních vyspělých zemích Evropské unie se pohybuje v intervalu 68 % až 94 % (podle údajů z roku 2011). Z toho vyplývá, že důchody v České republice jsou ve vztahu ke mzdám velmi nízké a tento trend se značně zhoršuje v neprospěch příjemců důchodu. Přitom důsledkům stárnutí populace čelí kromě ČR i většina ostatních zemí Evropské unie.

Pokud jde o výši starobního důchodu, tato se podstatně více přibližuje normálnímu rozdělení četností, než je tomu u mezd (tab. 4). To znamená, že průměrný důchod je statisticky a ekonomicky věrohodnějším ukazatelem než průměrná mzda. To proto, že v rámci důchodů se v České republice uplatňuje pouze minimálně princip zásluhovosti a vzhledem k poměrně velké redukci při výpočtu procentní složky důchodu převládá nivelizační charakter stanovené výše důchodu, na rozdíl od mzdy, kde směrodatná odchylka od průměru se neustále zvyšuje (říká se tomu rozevírání nůžek).

Tab. 4: Vývoj ukazatele vyjadřujícího náhradový poměr v letech 1990 až 2010 (v %).

Interval výše důchodu od – do (Kč/měsíc)	Počet příjemců dávky důchodu
1 - 2 999	4 548
3 000 - 3 999	10 180
4 000 - 4 999	10 082
5 000 - 5 999	16 307
6 000 - 6 999	32 093
7 000 - 7 999	93 389
8 000 - 8 999	229 455
9 000 - 9 999	324 325

10 000 - 10 999	319 339
11 000 - 11 999	275 406
12 000 - 12 999	189 771
13 000 - 13 999	116 385
14 000 a více	104 092

Zdroj: ČSÚ, Hospodářské noviny

Z hlediska daňového zatížení mezd je ČR na 20. místě v rámci EU, to znamená, že patříme mezi země EU, která má jedno z nejnižších daňových zatížení mezd, při započtení odvodů sociálního a zdravotního pojištění zaměstnance a zaměstnavatele je ČR na 13. místě v EU, což se dá označit za průměrné daňové a odvodové zatížení mezd. Navíc velkou rezervu pro případný nárůst příjmů veřejných rozpočtů má Česká republika v oblasti výběru daní a odvodů pojistného v kategorii OSVČ, především z důvodu rozsáhlého zatajování příjmů v této kategorii a nepřiměřeně vysoké úrovně tzv. paušálních výdajů (až 80 %), což neexistuje v žádném jiném státě Evropské unie.

Proto na základě uvedených charakteristik je třeba především zavést opatření, která by směřovala především k:

- postupnému zvýšení počtu poplatníků důchodového pojištění;
- dosáhnout zvýšení počtu poplatníků důchodového pojištění cestou zvýšení porodnosti;
- zamezit nekontrolovanému přílivu imigrantů, neboť multikulturní společnost se ve státech EU neosvědčila a navíc imigranti nemají zájem odvádět daně a pojistné v ČR;
- diferencovat poplatníky důchodového pojistného podle stupně zásluh o pozitivní demografický vývoj;
- výrazně omezit diskriminaci starší generace oproti mladší generaci;
- zrušit instrument superhrubé mzdy, který narušuje daňový princip spravedlnosti, zejména pokud jde o princip platební schopnosti, navíc diskriminuje zaměstnance oproti OSVČ, nemá ani oporu v daňové teorii;
- stanovit závazný poměr průměrného důchodu k průměrné mzdě (alespoň 60 %);
- odstranit neúměrně vysoké paušální výdaje u OSVČ při stanovení základu daně z příjmů.

4 ZÁVĚR

V rámci koncepce postupného přechodu na parametry zabezpečující řešení problematiky potřebného objemu prostředků na důchodovém účtu je třeba přejít k potřebnému výběru důchodového pojistného tak, aby bylo zároveň přesunuto břemeno pojistného na přímé aktéry demografického stavu. Pak návrh výše důchodového pojistného v % z vyměřovacího základu by mohl mít následující parametry (tab. 5):

Tab. 5: Návrh výše důchodového pojistného (% z vyměřovacího základu).

Osoba	Zaměstnanec	Zaměstnavatel	OSVČ
Bezdětná	12	26	34
S 1 dítětem	8	19	27
S 2 dětmi	6	13	19
S 3 a více dětmi	5	11	16

Zdroj: vlastní konstrukce autora

Nelze donekonečna přihlížet k tomu, jak většina bezdětných rozmařile utrácí peněžní prostředky a pak se v budoucnu budou dožadovat, aby jim penzi platily děti těch, kteří je měli. Rodiny s dětmi si navíc musí hodně životních aktivit odpustit, protože investice do dětí je kromě jiných velmi důležitých aspektů života i investice finanční, vzhledem k nákladům, které musí rodiny s dětmi vynaložit oproti bezdětným osobám. V současné době je evidentní diskriminace rodin s dětmi ve srovnání s bezdětnými, kteří jsou příživníky a černými pasažéry v důchodovém systému. To je potřeba zásadně změnit. Jenom bezzubá politická prohlášení a organizování akcí typu „Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity 2012 v ČR“ daný problém nevyřeší.

5 POUŽITÉ ZDROJE

KREBS, V. a kol. Sociální politika. 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2010. 544 s. ISBN 978-80-7357-585-4.

VYBÍHAL, V. Daňová reforma – cui prodest ? In : XVI. Ročník mezinárodní odborné konference „Teoretické a praktické aspekty veřejných financí“, Praha 8. – 9. 4. 2011. Praha : Oeconomica, 2011, s. 40. ISBN 978-80-245-1763-6.

AUTOR:

prof. Ing. Václav Vybíhal, CSc., Katedra financí, Vysoká škola finanční a správní, Praha, Česká republika, e-mail: Vaclav.Vybihal@econ.muni.cz

AUTHOR:

prof. Ing. Václav Vybíhal, CSc., Department of Finance, University of Finance and Administration, Praha, Czech Republic, e-mail: Vaclav.Vybihal@econ.muni.cz

DOPAD NOVÝCH METODICKÝCH POSTUPŮ PRO VYKAZOVÁNÍ OPERATIVNÍHO PRONÁJMU

IMPACT OF NEW METHODOLOGICAL PROCEDURES FOR OPERATIVE LEASE REPORTING

Patrik Svoboda

Hana Bohušová

Abstrakt: *Problematika leasingů patří ke kontroverzním oblastem v rámci konvergence IFRS a US GAAP. Jsou kritizovány současné principy uplatňované při zachycování a vykazování zejména operativního pronájmu s relativně delší dobou nájmu. Vytvoření a vyžadování aplikace alternativních metodických postupů vycházejících ze zachycování práva užívat předmět pronájmu pro vykazování operativního pronájmu s delší dobou pronájmu by mohlo eliminovat hlavní nedostatky současného způsobu vykazování leasingových smluv v systémech IFRS a US GAAP. Cílem příspěvku je vyhodnocení důsledků implementace nově navrhovaných metodických postupů pro vykazování leasingů v oblasti operativního pronájmu na straně nájemce do finančního výkaznictví, které bude touto změnou metodiky ovlivněno. Dopady metodických postupů pro vykazování pronájmu na bázi převodu práva užívání na straně nájemce jsou demonstrovány prostřednictvím modelového příkladu.*

Klíčová slova: *konvergence, leasing, finanční leasing, operativní leasing, právo užívání, odúčtování*

Abstract: *The issue of leases includes the controversial areas in the IFRS and US GAAP convergence efforts. Especially the current principles applied to the recording and reporting of operating lease with a relatively longer period of lease are a subject of criticism. The development of methodological approaches for lease reporting on the side of lessee and lessor that would eliminate the main weaknesses of the current system of reporting based on the classification of lease contracts in connection with the lease term and the transfer of risks and benefits associated with the lease to the lessee*

should be the result of the convergence activities in this area. The evaluation of the impact of the newly proposed methodological approaches to lease reporting in the field of operating leases into the financial statements of lessee and lessor that will be affected by this change of methodology. The impact into selected indicators of financial analysis with a focus on indicators, in whose construction are used items of statements that are significantly affected by the change of the methodological approach is evaluated as well.

Keywords: *convergence, financial lease, operational lease, right to use, derecognition*

JEL Classification: M41

1 ÚVOD

Od roku 2002 Rada pro mezinárodní účetní standardy (IASB) a Rada pro standardy finančního účetnictví (FASB) významně spolupracují na vytvoření standardů založených na stejných principech. Tato spolupráce je realizována prostřednictvím řady krátkodobých a dlouhodobých projektů. Výnosy a leasingy představují prioritní oblasti konvergence. Stávající přístupy k vykazování pronájmů jsou předmětem ostré kritiky. Jsou kritizovány samotné principy uplatňované při zachycování a vykazování zejména operativního pronájmu s relativně delší dobou nájmu (Duke, Hsieh, Su, 2009), Abdel- Khalik, Rashad(1981), Weil (2004), Forsyth, Witmer, Dugan(2005) aj. Předmětem kritiky je především skutečnost, že současný přístup k vykazování leasingů může mít vliv na investiční a finanční rozhodování uživatelů účetních výkazů, protože velmi podobné transakce mohou být při použití současné metodiky, vyhodnoceny a následně zachyceny různými způsoby, a to jak na straně nájemce, tak i pronajímatele. IASB a FASB si uvědomují závažnost těchto rizik, neboť podle the World Leasing Yearbook 2010, byl roční objem leasingových smluv za předcházející rok 644 miliard USD. Potřebu změn v oblasti leasing si uvědomuje i řada auditorů a profesních organizací, z výzkumu PWC provedeného v roce 2011 mezi 1 400 respondenty z celého světa vyplynulo, že úpravy a konvergence metod vykazování jsou nezbytné především v oblasti leasingu (43 % respondent považuje tuto oblast dokonce za nejdůležitější), za druhou nejpodstatnější oblast považovali respondenti vykazování výnosů. Některé dopady špatné

klasifikace leasingových smluv a rizika mimobilančního financování jsou zhodnoceny v publikaci Knuble (2010).

Z uvedených důvodů je cílem harmonizačního úsilí v této oblasti především vytvoření metodických postupů pro zachycení leasingových smluv (nejprve na straně nájemce, posléze i na straně pronajímatele), a to v takové podobě, která by eliminovala hlavní nedostatky současného systému výkaznictví založeného na členění leasingových smluv v návaznosti na uskutečnění či neuskutečnění převodu rizik a užitků spojených s pronájmem na nájemce.

2 CÍL A METODIKA

Cílem příspěvku je vyhodnocení dopadu implementace nově navrhovaných metodických postupů pro vykazování leasingů v oblasti operativního pronájmu (nahrazení mimorozvahového vykazování najatého majetku vykazováním na základě převodu práva užívání) do finančních výkazů, které budou touto změnou metodiky ovlivněny (bilance, výsledovka).

V teoretické rovině je metodika založena na srovnání současného přístupu (podle IFRS a US GAAP principy) pro uznání, zachycení a vykázání leasingu (zejména na straně nájemce) a návrhu standardu – „Pronájem“ vydaného v srpnu 2010. Jedná se o první výsledek společného úsilí IASB a FASB v rámci projektu leasingy. Jsou identifikovány hlavní rozdíly mezi současným přístupem a navrhovaným standardem. Hlavním cílem tohoto příspěvku je vyhodnocení dopadu uplatňování nově navržených metodických postupů pro vykazování leasingu, zejména v oblasti operativního leasingu s delší dobou nájemního vztahu (nahrazení mimorozvahového vykazování najatého majetku a vykazování vzniklého práva užívání předmětu pronájmu u nájemce) do účetní závěrky (výkaz o finanční pozici, výkaz zisku a ztráty komplexní). Příspěvek by rovněž mohl posloužit jako zdroj informací pro externí uživatele finančních výkazů k zaujetí kvalifikovaného stanoviska při jejich posuzování účetních jednotek, které ve větší míře pro svoji podnikatelskou činnost využívají majetek najatý formou operativního pronájmu, a to pro účely jejich investičního rozhodování.

3 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

V řadě národních systémů finančního výkaznictví, včetně českého (národních GAAP) je k vykazování leasingových smluv přistupováno dle konceptu **právního vlastnictví**. Při jeho respektování tak není respektována

ekonomická podstata probíhajících transakcí. Znamená to, že předmět pronájmu vykazuje ve svých aktivech právní vlastník, nikoliv subjekt, který z najatého aktiva nese ekonomický prospěch. Bez ohledu na klasifikaci pronájmu (tedy např. smluvního rozdělení na operativní či finanční pronájem) tak po dobu trvání nájemní smlouvy vykazuje předmět pronájmu ve svých aktivech pronajímatel, který jej jako vlastník také odpisuje i přesto, že fakticky kontrolu nad aktivem a přístup k ekonomickým užitkům (ekonomické vlastnictví) má nájemce. Pro účetní jednotky, které jsou emitenty cenných papírů obchodovaných na kapitálových trzích je problematiku pronájmů upravena v rámci plných IFRS standardem IAS 17 – Leasingy. Leasing je v tomto standardu klasifikován jako dohoda, ve které pronajímatel poskytuje nájemci právo používat aktivum po stanovenou dobu za jednorázovou platbu nebo řadu plateb po stanovené období. Leasing je klasifikován jako finanční, pokud převádí všechna podstatná rizika a užitky spojené s vlastnictvím aktiva na nájemce. Pro klasifikaci leasingu jako finančního není rozhodující, zda po skončení pronájmu dojde k převedení vlastnického práva na nájemce. V opačném případě jde o operativní leasing.

Dle současných metodických postupů svou ekonomickou podstatou obdobné smlouvy mohou být v řadě případů vyhodnoceny vykazujícím subjektem odlišně, a to buď jako operativní nebo jako finanční pronájem ale s naprosto odlišným dopadem do finančních výkazů. Tento nekonzistentní přístup, který není jednoznačně v rozporu s platnými metodickými postupy pro vykazování, může být motivován i záměrem zkreslit finanční situaci vykazující jednotky v návaznosti na to, zda chce vykazující subjekt aktiva a závazky a z nich konstruované ukazatele finanční analýzy nadhodnotit či podhodnotit a může se tak stát jedním z nástrojů kreativního účetnictví. Motivem může být např. snaha skrýt závazky před vlastníky či věřiteli, žádoucím způsobem ovlivnit bilanční sumu či ovlivnit výsledek hospodaření požadovaným směrem. Prokazatelně existuje řada firem, které využívají vykazování leasingu jako operativního pro skrytí svých závazků a aktiv před svými investory a zároveň k dosažení příznivějšího čistého zisku, resp. nerozděleného zisku minulých let, což prokazují např. publikace (Joanne, Duke, Hsieh, a Su (2009) aj. Je zřejmé, že vykazáním leasingu jako operativního namísto finančního lze rovněž zlepšit ukazatele finančního zdraví v řadě posuzovaných oblastí (zadluženosti, likvidity apod), konkrétně jde o ukazatele finanční D/E ratio, běžnou likvidity, ukazatel ROA i další.

Z výše uvedených důvodů IASB a FASB začaly od roku 2006 pracovat na společném projektu s cílem vytvořit standard založený na principech pro vykazování leasingu, který by věrněji zobrazoval podstatu leasingové transakce. Návrh standardu (ED) vychází z předpokladu, že je ekonomicky správné (s určitými výjimkami), aby i operativní pronájmy byly zachycovány v rozvaze nájemce tak, jak se tomu děje u pronájmů klasifikovaných jako finanční. Proto zásadní změnu oproti stávajícím pravidlům, která je navržena v ED pro vykazování na straně nájemce, představuje unifikace metodických postupů pro vykazování najatých aktiv bez ohledu na formu pronájmu (operativní a finanční). Uvedený přístup eliminuje potřebu klasifikovat pronájmy dle vymezených kritérií. Jedinou navrženou výjimku představují krátkodobé pronájmy, za kritérium krátkodobosti je v návrhu považována hranice jednoho roku (jde však o leasingové smlouvy bez možnosti nájemní vztah dále prodloužit). V ED je sjednocení postupů založeno na principu převodu práva užívání, který se jako jediný z diskutovaných konceptů (konceptu prováděcí smlouvy, konceptu celkových aktiv a konceptu převodu práva užívání) ukázal jako nejvhodnější cesta pro vyřešení či zmírnění uvedených problémů. Podstatou konceptu je skutečnost, že v okamžiku zahájení pronájmu je rozpoznáno aktivum (právo užívat majetek) a současně také závazek (povinnost platit nájemné) a hodnoty těchto rozvahových položek jsou upravovány po dobu trvání nájemní smlouvy.

Návrh na zahrnutí pronajatého majetku do aktiv nájemce (kapitalizaci) alespoň části leasingových smluv označovaných jako operativní pronájem lze rozpoutat poměrně rozsáhlou diskuzi. Přitom snahu vykázat dluhy z některých smluv o operativním leasingu nejsou úplnou novinkou, tuto potřebu zdůrazňovali již již dříve někteří odborníci, např. McGregor (1996), Nailor a Lennard (2000). Tito zastánci kapitalizace poměrně velké části leasingových smluv, které by byly podle v současnosti platné metodiky klasifikovány nejspíše jako operativní se zabývali především obecnými možnými dopady kapitalizace do výkazů vykazujících subjektů. Na druhé straně se lze setkat i s názory zcela protichůdnými. Jejich hlavním argumentem proti kapitalizaci jsou především zvýšené časové, kvalifikační a často i finanční nároky pro uplatnění konceptu kapitalizace. Někteř z těchto kritiků (Beattie, Goodacre, a Thomson (2006), Finnerty, Fitzsimmons, a Oliver (1980) a Beattie, Goodacre, a Thomson (2000), Wilkins (1984), Wilkins a Zimmer (1997)) se domnívají, že uživatelé i vykazující účetní jednotky již při svých finančních rozhodováních berou v úvahu absenci

zobrazení operativního leasingu v rozvaze nájemce a běžně s ní počítají v rámci svého řízení rizik. V rámci získávání předběžných názorů na vykazování operativních leasingů však získaly převahu argumenty ve prospěch kapitalizace operativních leasingů. Z důvodu zmiňované náročnosti metodických postupů Rady navrhly v navrženém modelu kapitalizace aplikovat pro počáteční ocenění majetku i závazku model založený na peněžních tocích, a to zejména právě z důvodu snazší aplikace (není nutná pravidelná aktualizace reálné hodnoty). Aktivum (právo užívat předmět leasingové smlouvy) je vhodné následně odpisovat, a to po kratší z doby trvání leasingové smlouvy a ekonomické životnosti. Závazek, prvotně vykázaný v současné hodnotě leasingových plateb je následně snižován současně s prováděnými platbami, přičemž v souladu s filozofií mezinárodních účetních standardů je do nákladů nájemce zahrnován příslušný úrok z nesplacené části závazku.

4 VÝSLEDKY

Dopady změny v metodických postupech pro vykazování pronájmu na bázi převodu práva užívání na straně nájemce lze demonstrovat prostřednictvím dat konkrétní nájemní smlouvy. Hodnocený subjekt běžně využívá standardních smluv o operativním pronájmu, u nichž je smlouva uzavřena na jednoznačně specifikované období, smlouva neobsahuje opci na prodloužení nájmu či odkoupení předmětu leasingu. Po nájemci není vyžadováno podmíněné nájemné (odvozované např. z výkonů dosahovaného prostřednictvím najatého aktiva) a ani se nejedná se o pronájem jedinečného předmětu¹.

Účetní jednotka si najala formou operativního pronájmu výrobní stroj, který pronajímatel pořídil za částku 507 720 Kč (cena je uvedena bez DPH, v analýze je abstrahováno od DPH, neboť tato položka neovlivní významně ukazatele, které jsou jejím předmětem). Implicitní úroková míra pronajímatele je 7,2024 %. Doba pronájmu činí 2 roky, Nájemce platí čtvrtletně nájemné 31 125 Kč. Pro účely zajištění srovnatelnosti údajů byla data upravena tak, jako by smlouva byla zahájena počátkem roku. Pro účely diskontování je předpokládáno, že účetní jednotka zná implicitní úrokovou míru pronajímatele. V příkladu je abstrahováno od pojištění a částky na opravy,

¹ Jak vyplývá z CL k ED pro výše vymezené případy, jsou diskutovány variantní přístupy k jejich zachycování, dopad aplikace těchto přístupů do ukazatelů finanční analýzy je výrazně odlišný, což vede Rady k vydání re-exposure draftu (předpoklad je konce roku 2012).

kteří jsou při uplatnění obou metodických postupů zachycovány stejným způsobem – jako provozní náklady (náklady na služby).

Tab. 5: Vybrané charakteristiky leasingové smlouvy

Datum	Platba	Snížení závazku	Úrok	Úrok za rok	Stav závazku	Roční odpis práva užívání	Netto hodnota práva užívání
1. 1. 1. rok					230 443,19		230 443,19
31. 3. 1. rok	31 125	27 083,22	4 041,78		203 359,97		
30. 6. 1. rok	31 125	27 558,24	3 566,76		175 801,73		
30. 9. 1. rok	31 125	28 041,59	3 083,42		147 760,13		
31. 12. 1. rok	31 125	28 533,42	2 591,58	13 283,54	119 226,72	115 221,59	115 221,59
31. 3. 2. rok	31 125	29 033,87	2 091,14		90 192,86		
30. 6. 2. rok	31 125	29 543,10	1 581,90		60 649,76		
30. 9. 2. rok	31 125	30 061,26	1 063,74		30 588,51		
31. 12. 2. rok	31 125	30 588,51	536,49	5 273,28	0,00	115 221,60	

Zdroj: vlastní zpracování

V okamžiku zahájení pronájmu při použití nového metodického postupu vykazování operativního leasingu s dobou pronájmu delší než jeden rok je účetní jednotkou rozpoznán závazek ve výši diskontované hodnoty minimálních leasingových plateb za použití implicitní (resp. přírůstkové úrokové míry) a zároveň účetní jednotka získává právo užívat uvedený majetek po dobu trvání leasingové smlouvy, jak vyplývá ze schématu 2. Uvedený majetek je rozpoznán jako dlouhodobý majetek v podobě práva užívání a jeho hodnota je v souladu s ED Leases oceněna ve stejné hodnotě. V průběhu leasingové smlouvy je závazek umořován za použití výše uvedené úrokové sazby, právo užívání je předmětem odpisování. V příkladu je využito metody rovnoměrného odpisování, která má asi nejvíce zastánců, zejména

pro jednoduchost své aplikace u jednoduchých smluv. Problémy by ale naopak mohla přinést u složitějších smluv, zejména takových, kdy doba pronájmu není pevně dána, ale vykazující subjekt musí dobu pronájmu odhadnout. Pokud se původní odhad během pronájmu přehodnotí, je nutno k rozvahovému dni upravit ocenění jak aktiva, tak i závazku, a to z jiných hodnot, což může metodicky představovat určitý problém, který by nevznikl, pokud by aktivum bylo odpisováno způsobem, které odpovídá snížení závazku z leasingové smlouvy. Lze však těžko najít důvody, proč by právo užívat předmět pronájmu mělo na počátku ubývat méně než na konci leasingové smlouvy.

Obr. 1: Zachycení operativního leasingu v souladu s IAS 17

Peněžní prostředky	Provozní náklady - nájemné
1) 31 125	1) 31 125

Zdroj: vlastní zpracování

1) Placené nájemné

Obr. 2: Zachycení operativního leasingu v souladu s ED - Leasingy

Aktivum – právo užívání	Závazek z pronájmu
1) 230 443,19	1) 230 443,19
	2a) 27 083,22

Peníze	Nákladové úroky
2) 31 125	2b) 4 041,78

Akumulované odpisy práva užívání
(oprávky)

Odpis práva užívání

3) 115 221,59	3) 115 221,59

Zdroj: vlastní zpracování

- 1) Zachycení práva užívání v okamžiku převzetí předmětu pronájmu
- 2) Placené nájemné (ve čtvrtletních intervalech) – částky viz Tab. 1
- 3) Roční odpis práva užívání

Z Tab. 1 vyplývá, že v okamžiku zahájení pronájmu při použití nového metodického postupu vykazování operativního leasingu (s dobou pronájmu delší než jeden rok) je účetní jednotkou rozpoznán závazek ve výši diskontované hodnoty minimálních leasingových plateb za použití implicitní resp. přírůstkové úrokové míry a zároveň získává účetní jednotka právo užívat uvedený majetek po dobu trvání leasingové smlouvy. Tento majetek je rozpoznán jako dlouhodobý majetek v podobě práva užívání a jeho hodnota je v souladu s ED Leases oceněna ve stejné hodnotě. V průběhu leasingové smlouvy je závazek umořován za použití výše uvedené úrokové sazby, právo užívání² je předmětem rovnoměrného odpisování³.

Při porovnání bilancí za dobu pronájmu při použití stávajícího přístupu k zachycování operativního pronájmu a nově navrhovaného přístupu dochází při použití navrhovaného přístupu v okamžiku zahájení pronájmu k nárůstu bilanční sumy účetní jednotky, zatímco při stávající metodice není bilanční suma při zahájení pronájmu nikterak ovlivněna. Při porovnání bilanční sumy po dobu pronájmu nejvýraznější rozdíly vznikají v okamžiku zahájení pronájmu, v důsledku umořování závazku a odpisování práva užívání, v průběhu nájemní smlouvy se tyto rozdíly zmenšují a v okamžiku jejího ukončení jsou nulové. Vlivem aplikace nového metodického postupu zachycování leasingu dochází rovněž ke změnám ve struktuře aktiv, velikost změny je úměrná hodnotě majetku najímaného formou operativního leasingu.

² V původním ED Leases je právo užívání považováno za hmotný dlouhodobý majetek (tento přístup vychází z charakteru funkce najatého majetku v účetní jednotce). V diskuzi k ED však zaznívají názory, že právo užívat je nutno vykázat jako nehmotný majetek. Tento přístup je aplikován i v autory prováděné analýze.

³ Pouze výjimečně se v CL objevují argumenty požadující jiný než rovnoměrný způsob odpisování.

Jednoznačně vzrůstá podíl dlouhodobých aktiv (buď hmotného nebo nehmotného majetku v návaznosti na finální rozhodnutí IASB a FASB), nejvýraznější změna je v počátečních fázích leasingu. Vlivem odpisování práva užívání tento podíl v čase klesá, v okamžiku ukončení leasingové smlouvy již není struktura ovlivněna vůbec. Dochází také ke změně struktury závazků a vlastního kapitálu, vykázáním závazků vyplývajících z operativního pronájmu dochází k poklesu podílu vlastního kapitálu na celkových pasivech. V důsledku správné aplikace pravidel IAS1 – prezentace účetní závěrky dochází k rozdělení leasingového závazku na část krátkodobou - splatnou do jednoho roku - a dlouhodobou část. Rozdělením závazku na tyto dvě části dochází k ovlivnění jak ukazatelů zadluženosti, tak i všech ukazatelů likvidity.

Vlivem odlišné metodiky vykazování operativního pronájmu s dobou pronájmu delší než se i průběh nákladů v čase se výrazně liší. Zatímco při použití stávajícího způsobu jsou náklady spojené s operativním pronájmem vykazovány rovnoměrně jako nájemné, při použití nově navrhovaného přístupu představují náklady spojené s pronájmem dva druhy nákladů, a to náklady ve formě odpisu práva užívání a finanční náklady v podobě úroku. Právo užívání se většinou odpisuje rovnoměrně, finanční náklady v podobě úroků vykazují z podstaty umořování závazku klesající tendenci. Tím dochází k posunu nákladů do počátečních stádií pronájmu a i změnám ve struktuře nákladů, neboť náklad již není představován splátkou nájemného, ale s operativním leasingem jsou spojeny dva druhy nákladů, a to odpis práva užívání a finanční náklad v podobě úroku z nesplacené části závazku. To znamená, že v průběhu trvání leasingové smlouvy podíl finančních nákladů spojených s operativním pronájmem v absolutních částkách v čase klesá vlivem poklesu závazku z pronájmu a tím i nákladových úroků.

5 ZÁVĚR

Pokud bude nová metodika vykazování operativních leasingů na straně nájemce schválena, dojde na straně nájemce k výrazným změnám. Změny v zachycování těchto pronájmů se promítnou i do hodnot dotčených položek účetních výkazů, a tak mohou do jisté míry být ovlivněny i ukazatele finanční situace a výkonnosti podniků, které jsou využívány externími uživateli pro účely jejich finančního rozhodování. To se týká především subjektů, které mají větší množství majetku najatého formou leasingu, jež by dle stávajících

principů byl vyhodnocen jako leasing operativní. Míra ovlivnění bude záviset na detailech přijatých konkrétních metodických postupů, jako je např. stanovení délky nájemného, způsob přehodnocování odhadů, nakládání s podmíněným nájemným apod. Část z těchto změn lze hodnotit pozitivně (např. věrné zobrazení reality v případě vykazání závazku z leasingové smlouvy i práva užívat majetek), některé však mohou mít pro vykazující subjekt poměrně překvapivé negativní dopady (např. při žádostech o úvěry či dotace). Jednoznačným dopadem bude změna struktury nákladů (oproti provoznímu nákladu zachycovanému rovnoměrným způsobem během pronájmu při stávajícím metodickém postupu zachycení, je rozpoznán provozní náklad v důsledku odpisu práva užívání a finanční náklad, v čase klesající). Tím dojde k nesouladu průběhu celkových nákladů s peněžními toky. Důsledkem zmíněné změny struktury nákladů bude také odlišná hodnota všech ukazatelů, které pracují s ukazatelem EBIT a EBITDA.

6 POUŽITÉ ZDROJE

ABDEL - KHALIK, & RASHAD, D. (1981). The economic effects on lessees of FASB Statement No. 13 – Accounting for Leases, Stamford. CT: FASB.

BEATTIE, V., GOODACRE, V., THOMSON, J.,(2000). Operating leases and the assessment of lease-debt substitutability, *Journal of Banking and Finance* 24. pp. 427-470. ISSN 0378-4266.

BEATTIE, V., GOODACRE, A. ,THOMSON, S. J. (2006). International lease-accounting reform and economic consequences: The views of UK users and preparers, *International Journal of Accounting* 41, 2006. pp. 75-103. ISSN 0020-7063.

DUKE, J.,C., HSIEH,S.J., & SU, Y. (2009). Operating and synthetic leases: Exploiting financial benefits in the post – Enron era. *Advances in Accounting*. 2(1), pp. 28-37. DOI: 10.1016/j.adiac.2009.03.001.

FORSYTH, T. B., WITMER, P., R., & DUGAN, M.T.(2005). Accounting Standards Setting: Inconsistencies in Existing GAAP.5. *The CPA Journal*. Retrieved from <http://www.nysscpa.org/cpajournal/2005/505/essentials/p28.htm>

Finnerty, J. E., Fitzsimmons, R. N., Oliver, T. W. (1980). Lease capitalization and systematic risk, *Accounting Review* 55, 1980. pp. 631-639. ISSN 1835-2561. IASB: ED - Leases (2010): Available on <http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/C03C9E95-822E-4716-81ED-4B9CC4943BE/0/EDLeasesStandard0810.pdf> Cit. 20110807.

IASB (2008): IFRS: A guide through International Financial Reporting Standards (IFRSs): including the full text of the Standards and Interpretations and accompanying documents issued by the International Accounting Standards Board as approved date 1 July 2008 : with extensive cross-references and other annotations. London: International Accounting Standards Committee Foundation, 2008. 2827 s. ISBN 978-1-905590-68-1.

JOANNE C., DUKE, A, HSIEH, A, YULI S., (2009). Operating and synthetic leases: Exploiting financial benefits in the post-Enron era. *Advances in Accounting*. Volume 25, Issue 1. pp. 28-39. ISSN 1085-4622.

KNUBLEY, R. (2010). Proposed changes to lease accounting, *Journal of Property Investment & Finance*. Vol. 28 No. 5, 2010. pp. 322-327. Emerald Group Publishing Limited. 1463-578X. DOI 10.1108/1463578n011069936. Retrieved from http://blsciblogs.baruch.cuny.edu/acc9110hfall2011/files/2011/12/Proposed_changes_lease2.pdf

MC GREGOR, W. (1996). *Accounting for leases: A new approach*, Norwalk, CT: FASB.

MOODY'S (1999), *Off-balance sheet leases: Capitalization and ratings implications – Out of sight but not out of mind*, New York, NY: Moody's Investor Service. w. ISBN.

WEIL, J. (2004). How Leases Play A Shadow Role In Accounting. *The Wall Street Journal*. Retrieved from <http://latrobefinancialmanagement.com/Research/Accounting/How%20Leases%20Play.pdf>

WILKINS, T. A. (1984). A behavioural investigation of alternative methods of financing capital acquisitions and lease capitalization, *Accounting and Business Research* 14, P. 359-366. ISSN 2159-4260.

WILKINS, T. A., ZIMMER, I. (1983). The effect of leasing and different methods of accounting for leases on credit valuations, *Accounting Review* 58. P. 749-764. ISSN 1835-2561.

PODĚKOVÁNÍ:

Výsledky prezentované v příspěvku jsou součástí výzkumného projektu GAČR GAP403/11/0849 s názvem: Konvergence systémů US GAAP and IAS/IFRS pro vznik jednotného systému finančního výkaznictví s ohledem na úpravu metodických postupů finančních analýz.

AUTOŘI:

doc. Ing. Patrik Svoboda, Ph.D., Ústav účetnictví a daní, Provozně ekonomická fakulta, Mendelova univerzita v Brně, Zemědělská 1, Brno, Česká republika, e-mail: patrik.svoboda@mendelu.cz

doc. Ing. Hana Bohušová, Ph.D., Ústav účetnictví a daní, Provozně ekonomická fakulta, Mendelova univerzita v Brně, Zemědělská 1, Brno, Česká republika, e-mail: hana.bohusova@mendelu.cz

AUTHORS:

doc. Ing. Patrik Svoboda, Ph.D., Department of Accounting and Taxes, Faculty of Business and Economics, Mendel University in Brno, Zemědělská 1, Brno, Czech Republic, e-mail: patrik.svoboda@mendelu.cz

doc. Ing. Hana Bohušová, Ph.D., Department of Accounting and Taxes, Faculty of Business and Economics, Mendel University in Brno, Zemědělská 1, Brno, Czech Republic, e-mail: hana.bohusova@mendelu.cz

MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA A VZÁJOMNÁ POMOC PRI VYMÁHANÍ POHLĎÁVOK V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

INTERNATIONAL COOPERATION AND A MUTUAL ASSISTANCE BY OUTSTANDINGS RECOVERY IN THE SLOVAK REPUBLIC

Roman Pauliček

Abstrakt: *Vzájomná pomoc medzi členskými štátmi pri vymáhaní pohľadávok, ktoré majú členské štáty voči sebe, ako aj pri vymáhaní pohľadávok Únie v súvislosti s určitými daňami a inými opatreniami prispieva k riadnemu fungovaniu vnútorného trhu. Vstupom Slovenskej republiky do EU sa harmonizovalo aj slovenské právo s právom EU aj v oblasti medzinárodného vymáhania finančných pohľadávok. Celý proces bol uskutočnený zákonom č. 466/2009 Z.z. o medzinárodnej pomoci pri vymáhaní niektorých finančných pohľadávok. Medzinárodné vymáhanie je postavené na zásade vzájomnosti a týka sa poskytovania informácií, doručovania písomností a vymáhania pohľadávok.*

Kľúčové slová: *Vymáhanie pohľadávok, Európsky platobný rozkaz, medzinárodná spolupráca, smernice ES*

Abstract: *A mutual assistance between the member states by mutual outstandings recovery as well as outstandings recovery of the Union in connection with some taxes and other arrangements contributes to a regular domestic market functioning. Since an entry to the European Union, the Slovak law system has been harmonised with the European Union law also in the sphere of international recovery of financial outstandings. The whole process was realized by the Mutual aid by some financial outstandings recovery Act No 466/2009 Coll. International recovery is based on a principal of mutuality and it is related to information providing, papers delivering and outstanding recovering.*

Keywords: *outstandings recovery, European instalment order, international cooperation, EC directives*

JEL Classification: K33

1 ÚVOD

„VIGILANTIBUS IURA“ - „Právo chráni toho, kto o svoje právo náležite dbá“

Otázky vymožitelnosti práva sú najčastejšou témou odbornej i laickej verejnosti v oblasti práva nielen na Slovensku. Pod „vymožitelnosťou práva“ rozumieme súhrn zákonných a faktických možností na dosiahnutie uspokojenia zákonným spôsobom uplatneného právneho nároku, vrátane výkonu rozhodnutia. Medzi základné úlohy právneho štátu patrí vytvorenie právnych a faktických garancií uplatňovania a ochrany základných práv a slobôd svojich občanov. Ústavnoprávne základy vymožitelnosti práva sú dané najmä právom na súdnu a inú právnu ochranu (čl. 46 Ústavy SR a čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd). Čl. 46 ods. 1 a 4 Ústavy SR - Každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde, resp. na inom orgáne Slovenskej republiky; podmienky a podrobnosti o súdnej a inej právnej ochrane ustanoví zákon.

2 MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA PRI VYMÁHANÍ POHĽADÁVOK

Po pristúpení Slovenskej republiky k Európskej únii je postup pri vymáhaní upravený zákonom č. 466/2009 Z. z. o medzinárodnej pomoci pri vymáhaní niektorých finančných pohľadávok – implementácia smernice 76/308/EHS o vzájomnej pomoci pri vymáhaní pohľadávok týkajúcich sa určitých poplatkov, ciel, daní a iných opatrení.

Tento zákon upravuje postup a podmienky, za ktorých príslušný orgán Slovenskej republiky poskytuje, požaduje alebo prijíma pomoc pri vymáhaní niektorých finančných pohľadávok, a to na základe medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná a na základe zmluvy o pristúpení Slovenskej republiky k Európskej únii vo vzťahu k členským štátom Európskej únie. Členské štáty ES si v súlade so smernicou 2008/55/ES

z 26. mája 2008 navzájom poskytujú pomoc pri vymáhaní pohľadávok týkajúcich sa určitých poplatkov, odvodov, daní a ďalších opatrení¹. Pre nečlenské štáty EÚ sú to bilaterálne dohody.

Zákonodarca vymedzil i základné pojmy pre účely tohto zákona:

- a) pomocou pri vymáhaní pohľadávky poskytovanie, požadovanie alebo prijímanie informácií
- b) potrebných na vymáhanie pohľadávky alebo zabezpečovanie vymáhania pohľadávky,
- c) príslušným úradom zmluvného štátu orgán, ktorý je podľa práva príslušného štátu alebo medzinárodnej zmluvy oprávnený pomoc pri vymáhaní pohľadávky žiadať alebo poskytnúť,
- d) zmluvným štátom štát, ktorý sa zúčastňuje na pomoci pri vymáhaní pohľadávky podľa ustanovenia § 1 zákona,
- e) vymáhajúcim úradom orgán oprávnený vymáhať pohľadávku podľa osobitných zákonov,
- f) príslušným orgánom Slovenskej republiky Ministerstvo financií Slovenskej republiky alebo ním poverený daňový orgán alebo colný orgán.

Pomoc pri vymáhaní pohľadávok musí súvisieť s daňou. Pomoc pri vymáhaní pohľadávky sa vzťahuje na pohľadávky, ktoré vznikli v súvislosti:

- a) s daňou z príjmov,
- b) s daňou z prevodu a prechodu nehnuteľností,
- c) s daňou z nehnuteľností,
- d) s daňou z pridanej hodnoty,
- e) so spotrebnou daňou z liehu, spotrebnou daňou z vína, spotrebnou daňou z piva, spotrebnou daňou z tabakových výrobkov a spotrebnou daňou z minerálneho oleja,
- f) s clom a inými platbami vyberanými pri dovoze a vývoze tovaru,
- g) so sankciami a nákladmi spojenými s vymáhaním pohľadávky,

¹ Zákon č. 466/2009 Z.z. o medzinárodnej pomoci pri vymáhaní niektorých finančných pohľadávok a o zmene a doplnení niektorých zákonov

h) s pohľadávkami ustanovenými v iných zmluvných štátoch, ktoré sú rovnaké alebo podobné s týmito horeuvedenými pohľadávkami, alebo ktoré sú obdobné s daňami v inom zmluvnom štáte, vrátane sankcií.

Účinný výber a vymáhanie daní je základným kameňom efektívneho a spravodlivého daňového systému. Predovšetkým v čase, keď všetky členské štáty čelia rozpočtovým problémom, orgány sa musia usilovať o zlepšenie výberu a vymáhania daní. V tejto súvislosti predstavuje vzájomná pomoc medzi daňovými orgánmi rôznych členských štátov pri vymáhaní dôležitý nástroj, ktorý pomáha pri ochrane finančných záujmov členských štátov a Európskej únie ako celku. Potvrdilo sa to narastajúcim používaním legislatívneho rámca EÚ pre pomoc pri vymáhaní daní.

V záujme lepšej ochrany finančných záujmov členských štátov a zabezpečenia neutrality na vnútornom trhu je potrebné rozšíriť rozsah uplatňovania vzájomnej pomoci pri vymáhaní na pohľadávky týkajúce sa daní a poplatkov, na ktoré sa zatiaľ nevzťahuje vzájomná pomoc pri vymáhaní, pričom v snahe zvládnuť zvýšený počet žiadostí o pomoc a dosiahnuť lepšie výsledky je nevyhnutné, aby táto pomoc bola efektívnejšia, účinnejšia a ľahšie uplatniteľná v praxi. Na splnenie týchto cieľov sú potrebné dôležité úpravy, pretože len zmena a doplnenie platnej smernice 2008/55/ES by nestačila².

Postup a podmienky poskytovania, požadovania a prijímania medzinárodnej pomoci pri vymáhaní niektorých finančných pohľadávok je upravený v zákone č. 466/2009 Z.z. v znení neskorších predpisov.

Pri samotnom vymáhaní pohľadávky vo vzťahu k členským štátom Európskej únie sa v Slovenskej republike postupuje podľa nového zákona č. 563/2009 Z.z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, rovnako ako pri vymáhaní tuzemského daňového nedoplatku³. Pohľadávka iného zmluvného štátu sa vymáha rovnako ako pohľadávka Slovenskej republiky, nemá prednosť pred inými pohľadávkami a vymáha sa v eurách. Písomnosti vydané podľa právneho poriadku zmluvného štátu

² Smernica Rady 2010/24/EÚ zo 16. marca 2010 o vzájomnej pomoci pri vymáhaní pohľadávok vyplývajúcich z daní, poplatkov a ďalších opatrení (Ú. v. EÚ L 84, 31. 3. 2010)

³ Zákon č. 563/2009 Z.z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov

považujú pre účely vymáhania pohľadávky za písomnosti vydané podľa právneho poriadku Slovenskej republiky, ak nie je v zákone o vymáhaní pohľadávok ustanovené inak. Písomnosti nemôžu byť v zmluvnom štáte napadnuté opravnými prostriedkami⁴.

Na účely zákona č. 466/2009 Z.z. je medzinárodnou pomocou pri vymáhaní pohľadávky výmena informácií potrebných na vymáhanie pohľadávky, doručovanie písomností súvisiacich s vymáhaním pohľadávky, vymáhanie pohľadávky, zabezpečovanie pohľadávky alebo iné úkony súvisiace s vymáhaním pohľadávky na základe vzájomnosti medzi príslušným orgánom Slovenskej republiky a príslušným orgánom členského štátu Európskej Únie, alebo príslušným orgánom zmluvného štátu na základe medzinárodnej zmluvy, ktorá bola ratifikovaná a vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom. Nová legislatíva sľubuje zjednodušenie vymáhania cezhraničných pohľadávok súdnou cestou, ale pre podnik je zvyčajne výhodnejšie, ak sa tejto metóde vyhne a dlžoby vybaví mimosúdne.

Vzájomná pomoc môže spočívať v tom, že dožiadaný orgán môže poskytovať dožadujúcemu orgánu informácie, ktoré dožadujúci orgán potrebuje na vymáhanie pohľadávok vzniknutých v dožadujúcom členskom štáte, a dlžníkovi oznamovať všetky dokumenty súvisiace s takýmito pohľadávkami, ktoré pochádzajú z dožadujúceho členského štátu. Dožiadaný orgán môže tiež vymáhať pohľadávky vzniknuté v dožadujúcom členskom štáte alebo prijať predbežné opatrenia na zabezpečenie vymáhania týchto pohľadávok. S cieľom motivovať členské štáty, aby na vymáhanie pohľadávok iných členských štátov venovali dostatok prostriedkov, by mal byť dožiadaný členský štát schopný vymôcť od dlžníka náklady súvisiace s vymáhaním.

3 NOVÁ PRÁVNÁ ÚPRAVA O VZÁJOMNEJ POMOCI

Dňa 16. marca 2010 prijala Rada smernicu 2010/24/EÚ o vzájomnej pomoci pri vymáhaní pohľadávok vyplývajúcich z daní, poplatkov a ďalších opatrení. Členské štáty musia túto novú smernicu uplatňovať od 1. januára 2012. Efektivita by sa najlepšie dosiahla vtedy, keď by dožiadaný orgán pri vybavovaní žiadosti o pomoc mohol využiť právomoci vyplývajúce z jeho

⁴ Pauličková, A.: Medzinárodná pomoc pri vymáhaní niektorých finančných pohľadávok, riešiteľka projektu Justičnej akadémie SR a APVV, (Fakulta práva Janka Jesenského v Sládkovičove) 2009

vnútroštátnych právnych predpisov, ktoré sa uplatňujú na pohľadávky týkajúce sa rovnakých alebo podobných daní alebo poplatkov. Ak podobná daň alebo podobný poplatok neexistujú, najvhodnejším postupom by bol postup ustanovený v právnych predpisoch dožiadaného členského štátu, ktorý sa uplatňuje na pohľadávky týkajúce sa dane z príjmu fyzických osôb. Prijatie týchto jednotných dokumentov umožňuje odstrániť súčasné problémy a náklady na preklad a uznanie cudzích exekučných titulov. Prvý pokus o riešenie týchto problémov sa udial v roku 2001 prijatím smernice Rady 2001/44/ES. Už v tom období nápad spočíval v umožnení efektívnejšieho a účinnejšieho vymáhania pohľadávok ustanovením, že exekučný titul na pohľadávky by sa mal v zásade považovať za titul dožiadaného členského štátu⁵.

Podľa platných pravidiel dožadujúci orgán nesmie predložiť žiadosť o vymáhanie pohľadávky, pokiaľ neuplatnil príslušné postupy na vymáhanie, ktoré má k dispozícii vo vlastnom členskom štáte, a prijaté opatrenia nezabezpečia plné splatenie pohľadávky (článok 7 ods. 2 písm. b) smernice 2008/55/ES)⁶. Novou smernicou sa možnosti požadovania pomoci pri vymáhaní pohľadávok rozšírili. Hoci sa od dožadujúceho orgánu v zásade stále očakáva, že pred požiadanim o pomoc uplatní príslušné postupy na vymáhanie, ktoré má k dispozícii vo vlastnom členskom štáte, je stanovená výslovná výnimka pre situácie „ak by použitie takýchto postupov v dožadujúcom členskom štáte spôsobilo neprimerané ťažkosti“ (článok 11 ods. 2 písm. b) smernice 2010/24/EÚ. Pri vnútroštátnych obchodoch súd vyzve dlžníka na zaplatenie platobným rozkazom. Ide o pomerne účinný nástroj hromadného vymáhania meškajúcich platieb. V medzinárodnom obchode sú však platobné rozkazy pre rozdiely v legislatíve jednotlivých krajín v súčasnosti nepoužiteľné.

Situáciu sa snaží riešiť Európska komisia. Jej iniciatíva má pomôcť najmä menším podnikom, ktoré nemajú oddelenia pre riadenie rizík. Už druhý rok výbory Európskeho parlamentu rokujú o novom nástroji, ktorý by umožnil využiť platobný rozkaz pri inkasovaní medzinárodných pohľadávok. Predpokladom uplatnenia európskeho platobného rozkazu má byť súdne

⁵ <http://eur-law.eu/SK/Sprava-Komisie-Rade-a-Europskemu-parlamentu>

⁶ Smernica Rady 2010/24/EÚ zo 16. marca 2010 o vzájomnej pomoci pri vymáhaní pohľadávok vyplývajúcich z daní, poplatkov a ďalších opatrení (Ú. v. EÚ L 84, 31. 3. 2010).

potvrdenie nároku veriteľa. Na jeho žiadosť vystaví súd v krajine, v ktorej dlžník sídli, štandardný platobný rozkaz. Na základe neho bude možné siahnúť na majetok dlžníka nielen v materskej krajine, ale aj v ktoromkoľvek inom štáte únie. To umožní postihnúť dlžníkov, ktorí v snahe neplatiť presúvajú majetok do iných krajín. Úspech pomoci pri vymáhaní pohľadávok závisí takisto od sily opatrení na vymáhanie pohľadávok na vnútroštátnej úrovni. Členské štáty neustále hľadajú účinnejšie postupy pri výbere a vymáhaní pohľadávok. Zlepšovanie týchto postupov je predovšetkým záležitosťou členských štátov.

4 PÔSOBNOSŤ PRÍSLUŠNÉHO ORGÁNU SLOVENSKEJ REPUBLIKY A VYMÁHAJÚCEHO ÚRADU

Príslušný orgán Slovenskej republiky a vymáhajúci úrad pri poskytovaní, požadovaní alebo prijímaní vzájomnej pomoci pri vymáhaní pohľadávky postupujú podľa tohto zákona. Vymáhajúci úrad postupuje pri vymáhaní pohľadávky podľa osobitného zákona, ak tento zákon neustanovuje inak. Príslušný orgán Slovenskej republiky môže poveriť daňový orgán alebo colný orgán poskytovaním, požadovaním alebo prijímaním vzájomnej pomoci pri vymáhaní pohľadávky. Poverený daňový orgán alebo poverený colný orgán poskytuje, požaduje alebo prijíma pomoc podľa tohto zákona alebo osobitného predpisu (napr. zákon č. 511/1992 Zb. o správe daní a poplatkov a o zmenách v sústave územných finančných orgánov). Príslušný orgán Slovenskej republiky je na účely tohto zákona oprávnený požadovať od správcu dane, ktorým je obec, informáciu potrebnú na vymáhanie pohľadávky, týkajúcu sa dane, ktorú spravuje; obec je povinná bez zbytočného odkladu informáciu potrebnú na vymáhanie pohľadávky v požadovanom rozsahu poskytnúť⁷.

5 PÔSOBNOSŤ DAŇOVÉHO RIADITEĽSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Daňové riaditeľstvo SR ako poverený orgán riadi poverených zamestnancov exekučných oddelení daňových orgánov:

⁷ Pauličková, A.: Medzinárodná pomoc pri vymáhaní niektorých finančných pohľadávok, riešiteľka projektu Justičnej akadémie SR a APVV, (Fakulta práva Janka Jesenského v Sládkovičove) 2009

V oblasti poskytovania informácií

- žiada o informácie potrebné na vymáhanie pohľadávky príslušný úrad zmluvného štátu na základe žiadosti o poskytnutie informácií,
- zodpovedá za správnosť údajov uvedených v žiadosti a poskytuje informácie príslušnému úradu zmluvného štátu potrebné na vymáhanie pohľadávky na základe žiadosti o poskytnutie informácií,
- preveruje prijatú žiadosť,
- vydáva potvrdenie o prijatí žiadosti v lehote do 7 dní odo dňa prijatia žiadosti,
- oznamuje príslušnému úradu zmluvného štátu opatrenia, ktoré vykonal na základe jeho žiadosti, a to v lehote 6 mesiacov odo dňa prijatia žiadosti,
- oznamuje príslušnému úradu zmluvného štátu skutočnosť a dôvody nezískania požadovaných informácií,
- pokračuje v získavaní informácií na základe novej žiadosti,
- prestane poskytovať informácie potrebné na vymáhanie pohľadávky, ak príslušný orgán zmluvného štátu doručí písomné späťvzatie žiadosti o poskytnutie informácií.

Prostredníctvom inštitútu poskytovania informácií je možné získať všetky informácie o daňovom dlžníkovi vrátane bydliska, aktuálneho pracovného pomeru, výšky príjmu, majetkových pomerov atď⁸.

V oblasti doručovania písomností:

- žiada príslušný úrad zmluvného štátu o doručenie ním vydaných rozhodnutia iných dokladov vzťahujúcich sa na vymáhanie pohľadávky dlžníkovi alebo osobe, ktorá má v držbe aktíva dlžníka,
- doručuje písomnosti dlžníkovi alebo osobe, ktorá má v držbe aktíva dlžníka alebo je osobou povinnou plniť z aktív dlžníka na základe žiadosti o doručenie písomnosti podanej príslušným úradom zmluvného štátu,
- preveruje žiadosť o doručenie písomnosti,
- vydáva potvrdenie o prijatí žiadosti o doručenie do 7 dní,

⁸ Pauličková, A.: Medzinárodná pomoc pri vymáhaní niektorých finančných pohľadávok, riešiteľka projektu Justičnej akadémie SR a APVV, (Fakulta práva Janka Jesenského v Sládkovičove) 2009

- oznamuje príslušnému úradu zmluvného štátu doručenie písomnosti dlžníkovi alebo osobe, ktorá má v držbe aktíva dlžníka alebo je osobou povinnou plniť z aktív dlžníka (v prípade, ak písomnosti neboli doručené, uvedú sa dôvody nedoručenia).

Prostredníctvom inštitútu doručovania písomnosti je možné doložiť dôkazný prostriedok protiprávneho konania daňového subjektu.

V oblasti vymáhania pohľadávok:

- žiada príslušný úrad zmluvného štátu na základe žiadosti o vymáhanie pohľadávky,
- zodpovedá za správnosť údajov uvádzaných v žiadosti o vymáhanie pohľadávky, dokladová
- ostatných písomností,
- prijíma žiadosti o vymáhanie pohľadávky príslušného úradu zmluvného štátu,
- zabezpečuje vymáhanie pohľadávky, ak žiadosť obsahuje náležitosti stanovené zákonom č. 446/2002 Z. z. v znení neskorších predpisov, ako aj vyhlásenie príslušného zmluvného štátu, že písomnosti nie sú v zmluvnom štáte napadnuté opravnými prostriedkami,
- vydáva potvrdenie o prijatí žiadosti na vymáhanie pohľadávky,
- odmietne žiadosť o vymáhanie pohľadávky v prípade, ak by vymáhanie vzhľadom na situáciu dlžníka alebo osoby, ktorá má v držbe aktíva dlžníka alebo je osobou povinnou plniť z aktív dlžníka, viedlo k jeho vážnym ekonomickým alebo sociálnym problémom, alebo výška pohľadávky, o vymáhanie ktorej sa žiada, je nižšia ako 1500 EUR; rovnako pomoc pri vymáhaní odmietne, ak nie je zabezpečená vzájomnosť alebo ak medzi dňom, keď sa stala pohľadávka vymáhateľnou, a dňom podania žiadosti uplynie 5 rokov,
- zabezpečuje nahradenie alebo doplnenie písomností na účely vymáhania podľa platného právneho poriadku SR,
- odloží vymáhanie pohľadávky, ak príslušný úrad zmluvného štátu, dlžník alebo osoba, ktorá má v držbe aktíva dlžníka alebo je osobou povinnou plniť z aktív dlžníka, doručí oznámenie o tom, že vymáhaná pohľadávka alebo písomnosť je sporná,
- informuje v lehote 6 mesiacov od prijatia žiadosti na vymáhanie pohľadávky príslušný úrad zmluvného štátu o výsledkoch vymáhania,

- povoľuje so súhlasom príslušného úradu zmluvného štátu dlžníkovi alebo osobe, ktorá má v držbe aktíva dlžníka alebo je osobou povinnou plniť z aktív dlžníka, odklad zaplatenia pohľadávky alebo úhradu v splátkach,
- informuje v lehote jedného roka odo dňa prijatia žiadosti príslušný úrad zmluvného štátu o dôvodoch nevymoženia pohľadávky alebo jej časti a o doteraz vykonaných úkonoch na jej vymożenie⁹,
- informuje príslušný úrad zmluvného štátu o zmene sumy vymáhanej pohľadávky,
- zabezpečuje zastavenie vymáhania pohľadávky, ak príslušný úrad zmluvného štátu doručí informáciu, že pominuli dôvody na vymáhanie,
- bezodkladne informuje príslušný úrad zmluvného štátu o úkonoch súvisiacich s poukázaním vymożenej sumy pohľadávky,
- zabezpečuje prevod vymożenej sumy pohľadávky na účet príslušného úradu zmluvného štátu v lehote do 1 mesiaca odo dňa vymożenia.

6 EURÓPSKY PLATOBNÝ ROZKAZ

Európsky platobný rozkaz je platobný rozkaz vydaný podľa osobitného predpisu a to Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006. Európsky platobný rozkaz treba doručiť odporcovi do vlastných rúk, náhradné doručenie je vylúčené; to neplatí, ak sa európsky platobný rozkaz doručuje zástupcovi odporcu. Európsky platobný rozkaz sa doručuje do cudziny.

Rýchlosť je pri vymáhaní dlžných pohľadávok mimoriadne dôležitá, o tom vie každý podnikateľ. Neuhradené pohľadávky môžu spôsobiť platobnú neschopnosť dodávateľa a môžu byť pre neho doslova likvidačné. Ak ide o cezhraničné spory, teda odberateľ a dodávateľ sú v iných krajinách EÚ, javí sa pre mnohých vymáhanie pohľadávok doslova ako nemožné okrem iného aj pre neznalosť procesných predpisov v iných krajinách EÚ. Nemusí to byť však až také tragické. Riešením je práve spomínaný európsky platobný rozkaz. Zjednodušiť a zrýchliť vymáhanie nesporných pohľadávok, to je hlavný zámer tvorcov európskeho platobného rozkazu. Pomôcť by mal hlavne menším a stredne veľkým firmám, ktoré majú problémy s platobnou disciplínou zákazníkov. V porovnaní s veľkými korporáciami sú menšie firmy

⁹ Pauličková, A.: Medzinárodná pomoc pri vymáhaní niektorých finančných pohľadávok, riešiteľka projektu Justičnej akadémie SR a APVV,(Fakulta práva Janka Jesenského v Sládkovičove) 2009

zvyčajne citlivejšie na výpadky príjmov, ktoré majú negatívny účinok na cash-flow¹⁰.

Štandardný platobný rozkaz s platnosťou na území celej Európskej únie by mal firmám, ale aj fyzickým osobám nepodnikateľom pomôcť získať súdne potvrdenie nároku v kratšom čase. Zjednodušenie by mala priniesť najmä štandardizácia procesov. Jednotná forma nahradí stovky formulárov európskych súdov a preklenie nesúlad národných legislatív. Európsky platobný rozkaz by mal zrýchliť úhrady medzinárodných dlhov, ale aj udržať na uzde náklady na ich realizáciu. Nariadenie hovorí, že poplatok pri vydaní európskeho platobného rozkazu nesmie byť vyšší než ten, čo platí pri vnútroštátnom v krajine vydania.

Konanie o európskom platobnom rozkaze

Účelom nariadenia o európskom konaní o platobnom rozkaze je zjednodušiť a zrýchliť súdne konanie a znížiť náklady na takéto konanie v cezhraničných sporoch, hlavne pri nepopretých peňažných pohľadávkach. Vykonateľný európsky platobný rozkaz sa automaticky uzná a vykoná v inom členskom štáte (okrem Dánska) bez potreby ďalšieho vyhlásenia vykonateľnosti v členskom štáte, v ktorom sa o výkon žiada, a bez akejkoľvek možnosti namietať proti jeho uznaniu. Konanie o európskom platobnom rozkaze je založené na používaní vzorových tlačív v komunikácii medzi súdom a stranami s cieľom uľahčiť jeho priebeh a umožniť využívanie automatického spracovávanía údajov.

Návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu sa podáva prostredníctvom vzorového tlačiva A, ktoré je prílohou nariadenia. Keďže tlačivo obsahuje presné názvy jednotlivých koloniiek, je jeho vyplnenie pomerne jednoduché a nemali by vznikáť situácie, kedy je návrh neúplný. Návrh musí obsahovať mená a adresy strán, prípadne mená ich zástupcov a označenie súdu, na ktorý sa návrh podáva, výšku pohľadávky vrátane istiny a prípadne úroku, zmluvných pokút a nákladov, ak sa požadujú úroky z pohľadávky, úrokovú sadzbu a dobu, za ktorú sa požaduje úrok, pokiaľ sa k istine podľa práva členského štátu pôvodu automaticky nepripisuje úrok zo zákona, predmet sporu vrátane opisu okolností, na ktoré sa navrhovateľ odvoláva ako na základ pohľadávky, prípadne požadovaného úroku, označenie dôkazov

¹⁰<http://podnikanie.etrend.sk/podnikanie-firemne-pravo/vymahanie-zahranicnych-pohladavok-ma-byt-jednoduchsie.html>

odôvodňujúcich pohľadávku, odôvodnenie právomoci súdu/súdov, cezhraničný charakter sporu. V návrhu musí byť pohľadávka tak opísaná a špecifikovaná, aby sa odporca na základe dostatočných informácií mohol rozhodnúť, či bude pohľadávku popierať alebo nie. Preto je potrebné opísať dôkazy, listiny a najlepšie je ich aj pripojiť k návrhu¹¹.

7 EXEKUČNÝ TITUL V DOŽIADANOM ČLENSKOM ŠTÁTE

Podľa smernice 2010/24/EÚ ku každej žiadosti o vymáhanie je priložený jednotný exekučný titul v dožiadanom členskom štáte. Tento jednotný exekučný titul v dožiadanom členskom štáte zohľadňuje podstatné prvky pôvodného exekučného titulu a predstavuje jediný základ pre opatrenia na vymáhanie a predbežné opatrenia, ktoré sa prijali v dožiadanom členskom štáte. V tomto členskom štáte nepodlieha nijakému úkonu uznania, doplnenia alebo nahradenia.

Jednotný exekučný titul obsahuje minimálne tieto informácie:

- a) informácie dôležité na identifikovanie pôvodného exekučného titulu, opis pohľadávky vrátane jej povahy, obdobie, na ktoré sa pohľadávka vzťahuje, akékoľvek dátumy dôležité pre exekučné konanie, ako aj výšku pohľadávky a jej jednotlivé zložky ako istina, naakumulovaný úrok atď.;
- b) meno a ďalšie údaje potrebné na identifikáciu dlžníka;
- c) meno, adresu a ďalšie kontaktné údaje týkajúce sa:
 - i) úradu zodpovedného za stanovenie pohľadávky, a ak sa líši, aj
 - ii) úradu, na ktorom je možné získať ďalšie informácie týkajúce sa pohľadávky alebo možnosti napadnúť platobnú povinnosť. K žiadosti o vymáhanie pohľadávky sa môžu priložiť ďalšie dokumenty týkajúce sa tejto pohľadávky, ktoré boli vydané v dožadujúcom členskom štáte.

Dožiadaný členský štát nie je povinný dať pohľadávkam iných členských štátov prednosť, ktorú dáva podobným pohľadávkam vznikajúcim v tomto členskom štáte, ak sa dotknuté členské štáty nedohodnú inak alebo ak sa neustanovuje inak v právnych predpisoch dožiadaného členského štátu. Členský štát, ktorý dáva pohľadávkam iného členského štátu prednosť,

¹¹Zákon č. 563/2009 Z.z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov

nesmie odmietnuť dať za rovnakých podmienok takú istú prednosť rovnakým alebo podobným pohľadávkam ostatných členských štátov¹².

Na účel podpory medzinárodnej pomoci pri vymáhaní pohľadávky môže príslušný orgán Slovenskej republiky požiadať príslušný orgán členského štátu, aby za podmienok dohodnutých s príslušným orgánom členského štátu poverený zamestnanec príslušného orgánu Slovenskej republiky mohol byť prítomný pri úkonoch príslušného orgánu členského štátu, poskytovať pomoc zamestnancom príslušného orgánu členského štátu v rámci súdneho konania v príslušnom členskom štáte a vykonávať ďalšie úkony v súlade s dohodnutými podmienkami.

8 ZÁVER

Medzinárodná spolupráca a pomoc medzi príslušnými orgánmi členských štátov Európskej únie alebo zmluvných štátov patrí k oblastiam, ktoré významnou mierou prispievajú k ochrane príjmov rozpočtu SR a rozpočtov iných členských štátov Európskej únie alebo zmluvných štátov. Globalizácia ekonomík a rozvoj medzinárodného obchodu si vyžiadala intenzívnu medzinárodnú spoluprácu a pomoc, ktorá môže mať významný účinok v boji proti daňovým únikom a vyhýbaniu sa zaplatať finančných pohľadávok.

Uplatňovaním nových právnych predpisov EÚ od 1. januára 2012 by sa mala ďalej zlepšiť efektívnosť pomoci pri vymáhaní pohľadávok. Okrem toho musia členské štáty preskúmať, do akej miery možno zlepšiť ich právne predpisy, postupy a nástroje v oblasti výberu a vymáhania daní na vnútroštátnej úrovni. Na základe skúseností členských štátov s novým legislatívnym rámcom sa priebežne preskúmava, či by sa mali prijať ďalšie iniciatívy EÚ na zlepšenie vzájomnej pomoci pri vymáhaní pohľadávok, predovšetkým v súvislosti s preventívnymi opatreniami a platobnou neschopnosťou.

Medzinárodné vymáhanie pohľadávok upravené smernicou rady č. 76/308/EHS o vzájomnej pomoci pri vymáhaní pohľadávok týkajúcich sa určitých poplatkov, odvodov, daní a ďalších opatrení, ktorú prijali všetky členské štáty Európskej únie. Bolo by potrebné, aby proces medzinárodného

¹²<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ>

vymáhania daňových nedoplatkov sa zjednodušil. Vychádzame zo skutočnosti, že pohľadávka iného zmluvného štátu sa vymáha rovnako ako pohľadávka Slovenskej republiky. To znamená, že by bolo potrebné zjednodušiť daňové exekučné konanie v rámci zákona č. 511/1992 Zb. O správe daní a poplatkov a o zmenách v sústave územných finančných orgánov a táto skutočnosť bude mať pozitívny dopad aj na medzinárodné vymáhanie pohľadávok.

9 POUŽITÉ ZDROJE

GROSSOVÁ, M. E.: Finanční právo se zaměřením na daňové právo. KEY Publishing, s.r.o. Ostrava 2008.

PAULIČKOVÁ, A. A KOL.: Medzinárodné vymáhanie daňových pohľadávok. International recover of tax outstanding. Vysoká škola Višegrádu, s.r.o., Vysoká škola v Sládkovičove, Fakulta práva Janka Jesenského, 2009, ISBN 978-80-89267-34-7

PAULIČKOVÁ, A.: Medzinárodná pomoc pri vymáhaní niektorých finančných pohľadávok, riešiteľka projektu Justičnej akadémie SR a APVV,(Fakulta práva Janka Jesenského v Sládkovičove) 2009

PAULIČKOVÁ, A. - Bakeš, M. a kol.: Finančné právo na Slovensku a v Čechách. Vysoká škola v Sládkovičove. EUROUNION 2007. ISBN 978-80-88984-99-3.

VLKOVÁ, E.: Vymožitelnost' práva v podmienkach Slovenskej republiky, Medzinárodná vedecká konferencia Bratislava 2002, Nadácia profesora Karola Planka, 2003, ISBN 80-968898-0-X

Zákon č. 466/2009 Z.z. o medzinárodnej pomoci pri vymáhaní niektorých finančných pohľadávok a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 563/2009 Z.z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Nariadenie Komisie (ES) č. 1179/2008

Nariadenie Komisie (EÚ) č. 1189/2011 z 18. novembra 2011, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá vykonávania určitých ustanovení smernice Rady 2010/24/EÚ o vzájomnej pomoci pri vymáhaní pohľadávok vyplývajúcich z daní, poplatkov a ďalších opatrení.

Smernica Rady č. 76/308/EHS, Smernica Rady č. 2002/94/ES

Smernica Rady 2010/24/EÚ zo 16. marca 2010 o vzájomnej pomoci při vymáhaní pohľadávok vyplývajúcich z daní, poplatkov a ďalších opatrení (Ú. v. EÚ L 84, 31. 3. 2010).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ>

<http://eur-law.eu/SK/Sprava-Komisie-Rade-a-Europskemu-parlamentu>

<http://www.najpravo.sk/rady-a-vzory/rady-pre-kazdeho/e/europsky-platobny-rozkaz-v-otazkach-a-odpovediach.html>

<http://podnikanie.etrend.sk/podnikanie-firemne-pravo/vymahanie-zahranicnych-pohladavok-ma-byt-jednoduchsie.html>

AUTOR:

JUDr. Ing. Roman Pauliček, PhD., Fakulta práva Janka Jesenského, Vysoká škola v Sládkovičove, Richterova 1171, 925 21 Sládkovičovo, Slovensko, e-mail: pauro@palmsoft.sk

AUTHOR:

JUDr. Ing. Roman Pauliček, PhD., Janko Jesensky Faculty of Law, University in Sládkovičovo, Richterova 1171, 925 21 Sládkovičovo, Slovak Republic, e-mail: pauro@palmsoft.sk

STRATEGIC ANALYSIS APPLICATION IN MANAGEMENT DECISION-MAKING

Olga Pizhuk

Iryna Grygor

Abstract: *The article highlights the major theoretical approaches to strategic analysis and its application in Ukrainian enterprises for making adequate management decision regarding its investment attractiveness.*

Keywords: *strategic analysis, industry overview, financial analysis, SWOT-analysis, management decisions.*

JEL Classification: G11

1 INTRODUCTION

Current dynamic and complex economic conditions, increased competition, rapid and unpredictable changes in legislation require a strategic approach in management decision-making. This approach enables companies to respond to changes in their operational environment and create competitive advantage in the long perspective. And their competitive advantage will increase the cost of business units and, of course, will help to achieve their strategic goals.

Strategic analysis is a way to implement a systematic and situational approach in the study of various factors influencing strategic management process. It is an essential part in preparation and decision-making and is sure to be an integral part of business planning.

2 THEORETICAL ASPECTS OF COMPANY STRATEGIC ANALYSIS

Today there is no single interpretation of strategic analysis essence, its objectives, objects, stages and instruments. The first papers that mention

strategic analysis, interpret its essence in a broad sense. In particular, I. H. Ansoff considers strategic analysis and process of business strategy to be construction to be the same thing. A. A. Thompson and A. J. Strickland believe that strategic analysis is the basis for the right strategic choices based on reasonable alternatives and criteria selection.

Most foreign authors define strategic analysis as a process of using information required for sound management decisions. According to modern domestic researchers in this field, strategic analysis is description of the object, its characteristics, trends, possible and impossible directions of its development.

We believe that the strategic analysis of enterprise external and internal environment is essential for a company systematic development. Indeed, analysis data is a framework for the general concept definition and is used to make specific management decisions.

3 STRATEGIC ANALYSIS APPLICATION

We are going to apply strategic analysis in practice for existing Ukrainian enterprise, agricultural holding "Kernel" and on this basis to make adequate management decision regarding its investment attractiveness.

4 BUSINESS DESCRIPTION

Kernel is Ukrainian diversified agribusiness company which controls assets in the Black Sea region listed on the Warsaw Stock Exchange. Kernel started its activity in 1994. Over the years company, which started from agricultural products export, raised into one of the largest Ukrainian ones. Company management from the beginning realized the importance of creating own value chain, and further steps have been taken in the same course. In 2002 Company entered sunflower oil market and started to rack up its land assets. In 2004 Kernel decided to operate also on the internal market and bought brand 'Schedrui Dar' in conjunction with small oilseed crushing plant 'Striletska Step'. Next important milestone was the acquisition of the 'Eurotech' in 2006 (the result was doubled capacity), and it was also the serious bid for leadership in the bottled oil segment. In 2007 Kernel shared market primacy in this segment with Bunge (respectively 22% and 27% in the internal market). Little bit later Company also launched such brands as 'Stozhar', 'Chumak Domashnya', 'Chumak Zolota'. In the same

year Company placed its shares on the Warsaw Stock Exchange (in the amount of \$ 221 million). In 2008 company finally has formed its operational chain by acquisition of 'Transbulkterminal'.

In August 2011 Kernel purchased 'Russian oils' and increased capacity on 400 thousand tons of sunflower oil per year and started its activity at the budding Russian market. Following step in this direction was purchasing of the Taman transshipment terminal, peculiar Russian 'bottle neck' in the Black Sea Region (3rd largest in Russia). This deal was committed on parity terms with Renaisco BV, Glencore International, Inc. subsidiary.

Now Kernel operates in seven segments: grain, farming, oil production, grain terminals, silo services, sugar production and trade. Company carries out its activities in the essential goods sector, it means that it is less influenced by financial shocks and less vulnerable than ones that operates in other sectors.

4.1 Grain Segment

Kernel is one of the largest Ukrainian grain exporters. As of December 2012 it takes the 4th place by grain exports volume. In the financial year 2012 revenue by this segment grew up from 571,1 to 598,7 USD million, or 4,8% y-o-y with the volume growth from 1 253 740 to 2 058 909 tons, or 64.2% y-o-y. Company owns country wide capacities that give possibility to buy grain from farmers and resell it on the international market. This segment is also supported by own cultivation facilities.

4.2 Farming

Kernel owns 330 thousands ha land bank, substantially in the north-east and south-west, not far from the granaries. It makes company one of the largest landowners in Ukraine and allows reducing the transportation costs. Actually company manages the most extensive grain supply chain in Ukraine, being an essential link between the farming sector and the international market. The revenue in FY12 increased on 212,2 % compared to FY11, first of all because of obtaining more land.

4.3 Oil Production

Kernel is one of leaders in bottled oil production. By the end of FY12 it takes 32% in Ukrainian market (Figure 5). The company is the largest Ukrainian producer and exporter of sunflower oil, the production of which involves the acceptance of sunflower seeds and processing them into sunflower oil and meal. Bulk oil and meal are sold on the international market (Figure 6). An aggregate annual crushing capacity is 3 million tons. Important point is that fact that the majority of sunflower oil production plants use energy produced from sunflower hulls, a waste obtained during seed crushing, which eliminates the consumption of natural gas.

4.4 Export Terminals

The most convenient and simple way for exports from Ukraine and Russia is the shipping through the Black Sea export terminals. That is why it is so important to control the assets that give access to the ‘bottle neck’ of Ukrainian and Russian transshipment facilities. Kernel owns 2nd largest grain terminal in Ukraine – TransBulkTerminal and OilTransTerminal (500 kt bulk oil export). Revenue for this segment in FY 12 amounted to 28,9 USD million, it decreased on 12,5% compared with previous year (33mln USD).

4.5 Silo Services

Another important segment of Company’s activity is silo services. This kind of performance provides drying, cleaning and storage services for as third parties as well as for Company’s segments. The significant advantage is allocation of facilities – they are widely dispersed across the country, above all close to processing facilities areas. Total capacity is 2,7 million tons contemporaneously. Y-o-y revenue growth in FY12 was 91.7% (from 26,6 to 51 USD million).

4.6 Sugar Segment

This segment comprises sugar processing and sales. Kernel was involved into this segment in the FY11, and now it is the 4th Ukrainian sugar producer. But because of large sugar beet harvest this year the margin from trade slumped. That is why in the end of the November, 2012 Kernel announced its intention to quit the sugar segment.

5 INDUSTRY OVERVIEW

Grain and sunflower oil are the most profitable Kernel's segments. In the conditions of growing number of the world population, problem of food provision raises as well(Figure 7). Year after year, the demand is growing. Another important factor is emerging of biofuels industry, which uses the results of agricultural production as raw materials. Even in the crisis period the sales of living essential products, to which I can ascribe grain and sunflower oil, were increasing. For example, wheat consumption grew up from 660,5million tons to almost 695 in FY 12.

In general, while the global dynamics of cereals production is unstable, their consumption tends constantly increases. Also, in some countries income growth is expected (especially in India, which is one of the largest Kernel's importers), which will provide increased demand for agricultural products. Third, the emerging economies rise very fast, while the cost of production there is still relatively low, especially in the market of agricultural products, but at the same time they are increasing their role as exporters.

And another important feature is a debt crisis, drawn in Europe, significant problems of the budget deficit in the U.S., debt problem in Japan, exacerbated by natural disasters - all this leads to the conclusion that after all the growth rates of industrial production will decline. These factors lead to a slowdown in world trade, as well as to an increase in food prices due to the reduction of agricultural production.

Not so long ago Kernel finally entered the perspective Russian market. Why can it be called perspective? First, Russia is one of the world main grain producers. In the Russia is concentrated 6% of world grain crops, and grain production in the country is about 3,3% of the world. Another great possibility in Russia is consumers base – this country is the largest in the world and internal use grows from year to year, as well as purchasing power.

In the Ukrainian market the situation lies in the fact that huge companies tend to acquire small producers of agricultural commodities. So while the threat of new entrants shrinks, the risk of key competitors thriving growth. Due to diversification of company's activity, it has few main competitors in different segments.

In the oil segment Cargill takes 13% of bulk oil exports (and the Kernel's one is 25%). In Ukraine, Cargill owns two oil-extraction plant - in Donetsk and Kakhovka (Kherson region), as well as six grain elevators - Korystovsky HSP, HSP Kutsevsky, Stepovoy elevator Khashevatsky elevator, Constantine elevator Balakleya elevator. In 2011 Cargill completed the acquisition of Provimi, leading producer of animal feed.

Bunge is Kernel's competitor in the bulk oil (with crushing capacity 6% vs Kernel's 36%) and bottled oil (22% vs Kernel's 32%) production in FY12. Its export Bunge is a Ukrainian subsidiary of Bunge Ltd., international integrated company operating in the market of agricultural products and foodstuffs. It also manages four elevators in Odessa, Dnipropetrovsk, Kirovohrad regions and the Autonomous Republic of Crimea.

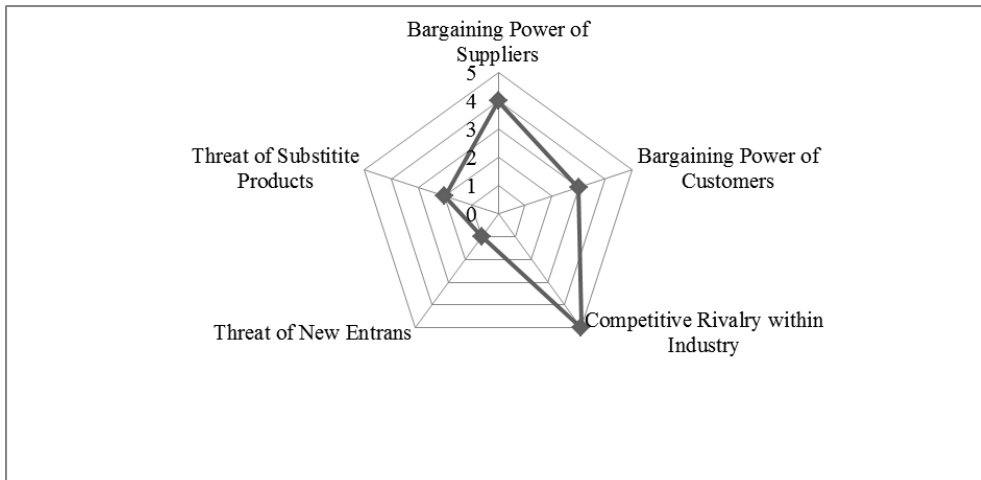
Nibulon is considered to be the largest grain exporter in Ukraine. From 07/2012 to 12/2012 company exported 12,4% of all Ukrainian exports. Company is joint Ukrainian-Hungarian-English farm. It is the largest Ukrainian agricultural producer, investor and exporter, one of the leaders of the domestic agricultural market. One of the most important advantages of Nibulon is government support, obtained because of its development of shipbuilding industry.

Louis Dreyfus. This year company exported 7,4% of general wheat amount. It operates in agricultural processing and distribution of various goods, exports wheat, barley, corn, sunflower seeds.

Alfred C. Toepfer works in the trade of crops - cereals and fodder crops, vegetable oil, flour, malt, fertilizers. Alfred S. Topfer International (Ukraine), Ltd., the subsidiary of Alfred C. Toepfer International", operates in Ukraine since 1999. The company has 7 affiliates across the country, and owns the 11 silos for grain storage (including two port elevators).

After analysis of external factors using Porter's five forces model we assume rating for every factor influencing Kernel activity (Figure 1).

Figure 1. Porter`s five forces model

Source: Authors` estimates

6 VALUATION

To estimate Kernel fair value three methods were used: Discounted cash flow (DCF) analysis, Multiples method, Net asset valuation (see Table 1). Each method has its advantages and disadvantages, that is why we assigned different weight estimates (DCF = 50%, Comparable = 35%, Net asset = 15%).

Tab. 1: Share price, USD

Method	Fair value	Weight
DCF	2357,31	50,00%
Comparable	2668,60	35,00%
NAV	1210,70	15,00%
Average target fair value	2294,27	
Number of shares	79,68	
Target share price	28,79	
Upside	34,22%	

Source: Authors` estimates

6.1 DCF method

Kernel target price at \$ 29,58 at the end the end FY12, its upside potential is 37,9%, and thus we give a recommendation BUY. We give DCF the biggest weight of 50% (see Table 2, 3).

Tab. 2: DCF assumptions, Mln USD

	2013F	2014F	2015F	2016F	2017F
Revenue	2588,88	2977,21	3274,93	3602,43	3962,67
YoY	20,00%	15,00%	10,00%	10,00%	10,00%
EBITDA	373,58	414,73	472,57	537,84	611,44
EBITDA margin	14,43%	13,93%	14,43%	14,93%	15,43%
EBIT	316,78	349,41	400,73	458,81	524,51
EBIT margin	12,24%	11,74%	12,24%	12,74%	13,24%
NOPLAT	256,59	293,51	336,61	385,40	440,59
Current assets	1063,70	1052,33	1077,23	1105,73	1138,57
Current liabilities	457,78	466,93	490,28	514,79	540,53
WC	605,92	585,39	586,95	590,94	598,04
CAPEX	326,00	192,50	113,00	113,00	100,00
%of sales	12,59%	6,47%	3,45%	3,14%	2,52%
Change in WC	-66,28	-20,53	1,56	3,99	7,10
DandA	56,79	65,31	71,85	79,03	86,93
Net investment	202,92	106,66	42,71	37,96	20,17
FREE CASH FLOWS	53,67	186,85	293,90	347,44	420,42
WACC	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14
Period	0,50	1,50	2,50	3,50	4,50
Discount factor	0,93	0,82	0,71	0,62	0,55
Discounted cash flow	50,18	152,72	210,00	217,03	229,58
Growth rate of terminal cash flow					3,50%

Source: Authors` estimates

Assumptions for DCF-model are following:

- in Russia we expect active building of value chain 2013-2015FY (completed construction of oilseed crushing plant 600 kt and 2 mln ton expansion of Taman capacity by the end of 2014 FY; silo construction or acquisition 2013-2017 annually; possible land bank expansion)

- in Ukraine we assume additional 700 kt crushing capacities and 120 00 ha land bank expansion as possible acquisitive steps during FY13-FY17, which is not a considerable growth in comparison with FY12 (additional 900 kt crushing capacity);
- during FY 16-17 EBITDA growth is bigger than revenue growth because of EBITDA margin boosting;
- we expect EBITDA margins to contract gradually 0,5% y-o-y till FY15 (we based this assumption on historical reduction). However, we assume that due to new Russian plant commissioning, expansion of Taman` and Transbulkterminal expansion and existing capacity modernization EBITDA margins will recover 0,5% y-o-y to 15,43%;
- our forecast FY13 2,481 bln USD revenue and 358 mln USD EBITDA is slightly above management guidelines, because think that guidelines are a little pessimistic; strong 1Quarter FY13 (EBITDA USD 74,1 mln: +64,2% y-o-y) and favorable weather forecast prove better performance;
- we forecast CAPEX 844,5 mln USD total, in including acquisition of Taman deep water terminal, expansion of Taman capacity by 2 million ton, 600kt greenfield oilseed crushing plant construction, silos acquisition or construction in Russia, additional 500kt crushing capacity in and integration of 120 000 ha of farmland;
- no more active acquisitive steps both in Ukraine and Russia in 2015 - 2017 FY (gradual existing capacity utilization, improvement of Net debt/EBITDA from 2,07 to 1,08);
- in DCF model we use WACC 14,39%, cost of equity 17,5% (beta 0,87; risk-free rate 4,75%; country risk premium 13,5%; additional weather risk 1%) and cost of debt 8% (average interest rate of short-term and long-term debt for 30 June 2012);
- we decided to estimate Terminal value in DCF, because we expect Kernel to continue operating after 5 year projected period. We estimated 3,5% perpetual growth using IMF forecast for Ukrainian GDP growth by 2017.

Tab. 3: DCF result

Terminal CASH FLOW	3860,61
Terminal CF discounted	2108,19
Enterprise value	2967,71
Net debt	610,40
Fair value	2357,31
Number of shares	79,68
Value per share	29,58
Current price	21,45
Target price	29,58
Upside	37,9%

Source: Authors` estimates

Forecasting balance sheet (for working capital in DCF, see Table 4):

- we assume that Property Plan and Equipment grows FY13-FY14 36,96% and 7,06% accordingly, and declines further because of no active acquisitive and organic growth(based on our CAPEX program and D&A forecast);
- intangible assets grow 20% y-o-y due to Kernel further land lease rights expansion and deeper loyalty to Kernel trademarks;
- as there is no disclosure of inventory by segment we assume that inventory will be in line with historical rate of 15% from total assets(keeping in line with 94% of RMI); at the end of FY13 we expect 15% inventory decline, because of strong sales volume (20% revenue growth);
- we forecast that Kernel will have the same policy in accounts receivable: average credit period on sales of goods in 25 days;
- long-term borrowings growth of 15% y-o-y FY13-FY14 to 607 mln USD to support growing of PPE, and decline of 5% y-o-y to 521 mln USD;
- slight 2% y-o-y growth in short-term borrowings FY13-FY14(along with tiny decline in current assets) and 5% y-o-y growth FY15-FY17 to contribute to current asset increase;

- along with changes in liabilities quantity Net Debt/Equity ratio is near 0,5 and Net debt/EBITDA is improving from 1,8 in FY13 to 1,07 in FY17.

Tab. 4: Balance sheet forecast, Mln USD

	2010	2011	2012E	2013F	2014F	2015F	2016F	2017F
Fixed assets	526,1	752,2	998,0	1285,4	1377,7	1323,0	1194,5	972,3
Property, plant and equipment	379,0	502,8	728,4	997,6	1068,0	987,0	827,1	567,1
Intangible assets	31,8	65,6	91,1	109,3	131,2	157,4	188,9	226,7
Goodwill	86,1	86,0	137,2	137,2	137,2	137,2	137,2	137,2
Other	29,1	97,9	41,3	41,3	41,3	41,3	41,3	41,3
Current assets	598,7	809,7	1121,0	1063,7	1052,3	1077,2	1105,7	1138,6
Inventories	147,8	183,7	410,2	348,7	331,2	347,8	365,2	383,4
Trade receivables	65,5	111,6	146,4	146,4	146,4	146,4	146,4	146,4
Other	327,7	404,3	482,0	482,0	482,0	482,0	482,0	482,0
Cash and equivalents	57,8	110,2	82,5	86,6	92,7	101,0	112,1	126,7
TOTAL ASSETS	1124,8	1561,9	2119,0	2349,1	2430,0	2400,2	2300,2	2110,9
Equity	604,9	997,3	1210,7	1362,9	1355,4	1332,6	1237,0	1076,8
Long-term liabilities	167,7	169,6	459,5	528,4	607,7	577,3	548,4	493,6
Long-term borrowings	135,3	156,1	426,9	490,9	564,6	536,3	509,5	458,6
Current liabilities	352,2	395,0	448,8	457,8	466,9	490,3	514,8	540,5
Short-term borrowings	209,9	265,9	266,0	271,3	276,7	290,6	305,1	320,4
EQUITY AND LIABILITIES	1124,8	1561,9	2119,0	2349,1	2430,0	2400,2	2300,2	2110,9
Debt	345,2	422,0	692,9	762,3	841,3	826,9	814,6	778,9
Net Debt	287,4	311,8	610,4	675,6	748,6	725,9	702,5	652,2
Net Debt/Equit	0,5	0,3	0,5	0,5	0,6	0,5	0,6	0,6
Net Debt/EBITDA	1,5	1,0	1,9	1,8	1,8	1,5	1,3	1,1

Source: Authors` estimates

6.2 Multiples method

Our target price at the end of 2012 is \$ 33,49 and has the potential to increase 56,13%, that is why according to comparable valuation we give a recommendation STRONG BUY (see Table 5). Because of subjectivity of this method, we give it the weight of 35%.

Tab. 5: Calculation of Kernel share target price

Multiples	Target price,\$	Weight multiples	Upside, %
P/S	39,39	0,25	93,59
P/E	27,87	0,25	37,00
EV/S	38,53	0,25	89,39
EV/EBITDA	28,16	0,25	38,41
Average target price	33,49	1	56,13

Source: Authors` estimates

As peers were chosen companies, which produce oil and grains and have a considerable land bank (see Table 6). Financial data for the past 12 months was used (from 09/30/2011 to 09/30/2012). The comparative approach most realistically reflects possible market price, because the calculation includes market prices of similar companies. The main disadvantage of this valuation method is that the calculations are based on the past financial performance and enterprise in contrast to DCF it does not take into account future performance.

Tab. 6: Peer financial ratios

Company name	Country	P	EV	Sales	EBITD A	E
Astarta	Ukraine	521,93	787,79	457,72	178,46	99,15
MHP	Ukraine	1533,28	2537,05	1393,13	480,06	323,05
KSG agro	Ukraine	62,13	123,97	41,32	13,76	19,8
Bunge	USA	9796,58	18183,58	62274	1655	917
Wilmar international	Singapore	16954,78	31628,07	45358,6	2173,53	1278,75
London Sumatra	Indonesia	1743,07	1551,48	491,63	192,77	145,37
Astra agro	Indonesia	3604,34	3659,14	1236,61	380,4	239,65
Archer-daniels- midland	USA	17911,62	26620,62	88944	2689	945
total amount		52127,73	85091,7	200197	7762,98	3967,77
Kernel	Ukraine	1621,15	2552,47	2295,55	353,71	213,87

Source: Authors` estimates

We used P/E, P/S, EV/EBITDA and EV/S multipliers, which were given the same weight in calculation of target price (see Table 7).

Tab. 7: Peers multiplies

Companyname	Country	P/S	P/E	EV/S	EV/EBITDA
Astarta	Ukraine	1,14	5,26	1,72	4,41
MHP	Ukraine	1,10	4,75	1,82	5,28
KSG agro	Ukraine	1,50	3,14	3,00	9,01
Bunge	USA	0,16	10,68	0,29	10,99
Wilmar international	Singapore	0,37	13,26	0,70	14,55
London Sumatra	Indonesia	3,55	11,99	3,16	8,05
Astra agro	Indonesia	2,91	15,04	2,96	9,62
Archer-daniels-midland	USA	0,20	18,95	0,30	9,90
Average		1,37	10,38	1,74	8,98
Kernel	Ukraine	0,71	7,58	1,11	7,22

Source: Authors` estimates

6.3 Net asset valuation

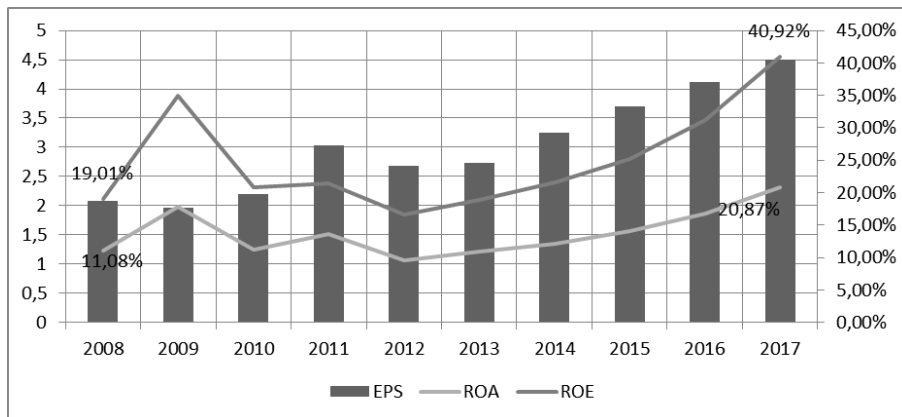
As we can see in Table 4 total assets are more than 2 mln USD, when total liabilities are less than one million dollars. NAV (TA-TL) gives us fair value of 1210,7 mln USD. Because of its subjectivity we give this method weight of 15%. We consider net asset value to be a bright company indicator of net asset availability.

7 FINANCIAL ANALYSIS

7.1 Investment attractiveness

performance: improving trend EPS, ROA, ROE (Figure 2).

Figure 2. EPS, ROA, ROE trends

Source: Authors` estimates

In FY12 EPS fell from 3,03 to 2,68, because of poor harvests and unstable legal environment. However, we expect forward EPS to be 4,5 in FY17 due to considerable revenue and net profit growth, and management expertise.

ROA FY12 is also less than in FY11 (9,54% and 13,67% respectively). We believe that by FY17 ROA will improve to 20,87%, because of intense net income grow. Our total assets forecast FY17 is close to TA in FY12 (2119 mln USD and 2110,89mln USD respectively), because we expect asset expansion in Russia and selling UkrRos sugar plants in Ukraine).

ROE goes in trend with two other indicators: fell in FY12 in comparison with FY11 to 16,69%. And we expect further growth to 40,92%. The main reason for this is that according to our assumptions there will be no massive equity emissions.

7.2 Liquidity headroom

Normal net debt/EBITDA ratio (1,9) by the end of FY 2012. However, in the 1st Q FY 2013 this ratio moved to 2,6 - still showing efficient liquidity position. In our research, we use the assumption of additional funds involvement to increase production capacities (FY2013-FY2014), but by 2017 net debt/EBITDA ratio is gradually improving to 1,07 as the company begins to repay loans. Net debt/equity ratio stays normal: in FY12 it is 0,51; in FY17 it is projected to be 0,61. Positive fact is that alongside with NOPLAT growth there still remains enough liquidity headroom.

Revenue growth, NOPLAT and EBITDA margin improvement by FY17. Based on our forecasts we expect 20% revenue growth in FY13 y-o-y and 10% revenue growth FY15-FY17 y-o-y; 16% EBITDA growth in FY13 y-o-y and 14% growth in FY16-FY17 y-o-y; within FY2012-FY2017 we expect 84% total revenue growth and 68% EBITDA growth (see Figure 3, Table 8).

Tab. 8: Summary of income statement forecast, Mln USD

	2010	2011	2012 E	2013 F	2014 F	2015 F	2016 F	2017 F
Revenue	1020,5	1899,1	2157,4	2588,8	2977,2	3274,9	3602,4	3962,6
EBITDA	190,0	309,6	322,0	373,5	414,7	472,5	537,8	611,4

EBITDA margin	18,6%	16,3%	14,9%	14,4%	13,9%	14,4%	14,9%	15,4%
EBIT(operating profit)	167,5	277,3	255,7	316,7	349,4	400,7	458,8	524,5
NOPLAT	125,6	213,5	202,0	256,5	293,5	336,6	385,4	440,5
NOPLAT margin	12,3%	11,2%	9,3%	9,9%	9,8%	10,2%	10,7%	11,1%

Source: Authors` estimates

Due to the vertical integration Kernel decreases its total costs in production value chain, thus improving its gross margin.

Kernel is protected from UAH devaluation, because 85% of the company transactions are performed in USD and only 15% in UAH and RUB.

According to our estimates Kernel shares are undervalued and before the end of 2012 we expect target price to be 28,79USD with a growth potential of 34,22%. This target price is based on 3 valuation methods widely used in the industry and thorough equity analysis.

8 SWOT-ANALYSIS

After thorough analysis we decided to build SWOT-table, considering Kernel. Please see Table 9.

Tab. 9: Kernel SWOT-analysis

Strong	Weak
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Clear strategic line; ▪ Management expertise; ▪ Operating in essential goods market; ▪ Vertical integration; ▪ Implementation of environmentally safe production 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Low profitability of sugar segment; ▪ Use of outdated technologies in oil segment (Russia);
Opportunity	Threat
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Strengthening its position in Russian market; ▪ Increasing exports volumes of bulk oil and grain ▪ Land bank expansion both in Russia and Ukraine 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Current competitors; ▪ Growing demand for soybean oil; ▪ New Cyprus-Ukrainian Double Tax Treaty ▪ VAT repayment cancellation ▪ Poor harvest

Source: Authors` estimates

So we believe that main strong point of Kernel is the fact that it has clear strategic line and great management expertise. What is more demand for their products is only growing from year to year. A vertical integration strategy is one in which one company operates at more than one level of the distribution channel. A main advantage sought by companies that get into vertical integration is more control over the value chain. Implementation of environmentally safe production is sure to be a key to long stand development in fertile usage.

Among weak points there are low profitability of sugar segment and use of outdated technologies in oil segment (Russian plants). However, Kernel Holding in May 2013 informed that it has, via its subsidiaries, entered into a binding documentation to sell property of Chortkiv sugar plant and participatory interest in the local sugar trading entity for a total consideration of up to USD 32.5 million, with closing subject to certain conditions including the clearance of the Antimonopoly Committee of Ukraine. That proves that Kernel is going to get rid of this business strategic unit.

Strengthening Kernel position in Russian market is the key opportunity to develop at the same pace as earlier. Our suggestion about land bank expansion is supported by the latest information that Kernel Holding entered into a share purchase agreement to acquire an 80% interest in a farming business that manages 108,000 hectares of leasehold farmland and operates 100,000 tons of grain storage capacity. Following the acquisition, Kernel expects to cultivate 422,000 ha of land in 2013 season.

We think that there more threats than weaknesses for Kernel. First of all in the Ukrainian market huge companies tend to acquire small producers of agricultural commodities. So while the threat of new entrants shrinks, the risk of key competitors thriving grows. To continue because of Ukrainian political and thus legislative “peculiarities” it is hard to name any business as a stable one. The last but not the least bad weather and poor harvest may influence this business very much.

9 INVESTMENT SUMMARY

According to our estimates Kernel shares are undervalued and we expect target price to have a growth potential of 34,22%. This target price is based

on 3 valuation methods widely used in the industry and thorough equity analysis. That is why we think that Kernel investment attractiveness will only boost in future periods. And our recommendation for management is to use all opportunities mentioned in SWOT-analysis, lessening possible threats and taking into consideration risks for agricultural business.

10 REFERENCES

Ансофф И. Новая корпоративная стратегия. – СПб.: Питер-Ком, 1999–416 с.

Портер М.Е. Стратегія конкуренції / Пер. з англ. А. Олійника та Р. Скільського. – К.: Основи, 1998. – 390 с.

Склабінська А. І. Стратегічний аналіз у системі стратегічного управління // Вісник Хмельницького національного університету 2009, № 6, Т. 1 С. 104-106

Томпсон А.А., Стрикленд А. Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки стратегии: Учебник для вузов (Пер. с англ. под ред. Зайцева Л. Г., Соколовой М.И.) - М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998.-576 с.

Kernel official website <http://www.kernel.ua/en/>

Investopedia www.investopedia.com

Фондовый рынок Украины www.fixygen.ua

Bloomberg Service Pro (monthly trial)

AUTHORS:

doc. Ing. Olga Pizhuk, CSc., National State Tax Service University of Ukraine, K.Marx str., 31, Irpin, Kyiv region, Ukraine, e-mail: kaf_ekonom_pidpruemnuctwa@ukr.net

Iryna Grygor, student of National State Tax Service University of Ukraine, K.Marx str., 31, Irpin, Kyiv region, Ukraine, e-mail: iryna.grygor@asta.edu.ua

THEORETICAL ASPECTS OF TAX MINIMIZATION IN UKRAINE

Olga Ivanyshyna

Vitaliy Korvyakov

Abstract: *The problem of tax minimization is very difficult, ambiguous and relevant to a comprehensive scientific study and discussion of researchers and practitioners in Ukraine. During the global economic crisis and lack of appropriate budget revenue, creation of effective mechanisms to fight against tax minimization, is one of the priorities of the Tax Service of Ukraine.*

Keywords: *tax minimization, tax planning, tax evasion*

JEL Classification: H21

1 INTRODUCTION

The problem of tax minimization is very difficult, ambiguous and relevant to a comprehensive scientific study and discussion of researchers and practitioners. In Ukraine problems of tax minimization are reflected in the researches of scientists such as Mykola Azarov, V. Andrushenko, T. Afonska, A. Badelyuk, V. Belous, A. Bodyuk, P. Govorov, P. Miller, D. Mulyavka, S. Pavlenko, B. Papaika, O. Popovic, A. Savchenko, F. Yaroshenko. Among Western scientists this issue pay great attention researches of James Sunderland. These studies seek to identify the factors that cause the tax minimization, and creation means to combat illegal minimization.

2 DEFINITIONS IN UKRAINE: TAX MINIMIZATION, OPTIMIZATION AND TAX EVASION

As analysis showed, at present in Ukraine in the sphere of taxation does not exist clarity in terminology and very often taxpayers incorrectly interpret concepts "tax minimization", "tax planning", "tax evasion", "bypassing taxes" and "tax optimization".

In particular, James Sunderland, a judge of the Supreme Court of the United States determines that the main ways to minimize the taxes are:

Tax Planning – activity, focused on the best usage of all the nuances of the current legislation in order to achieve the highest financial performance by business optimizing in a legal way. A characteristic feature of tax planning is its alternative nature, which in practice enables tax optimization;

Tax optimization - the choice of business policy for creation the most effective schemes and contractual relationships, to increase the company's cash flows due tax optimization and minimization of tax payments.

In turn, T. Afonska argues that optimization and minimization of tax liabilities are homogeneous concepts, although tax planning is more civilized, legitimate and necessary to activity every organization.

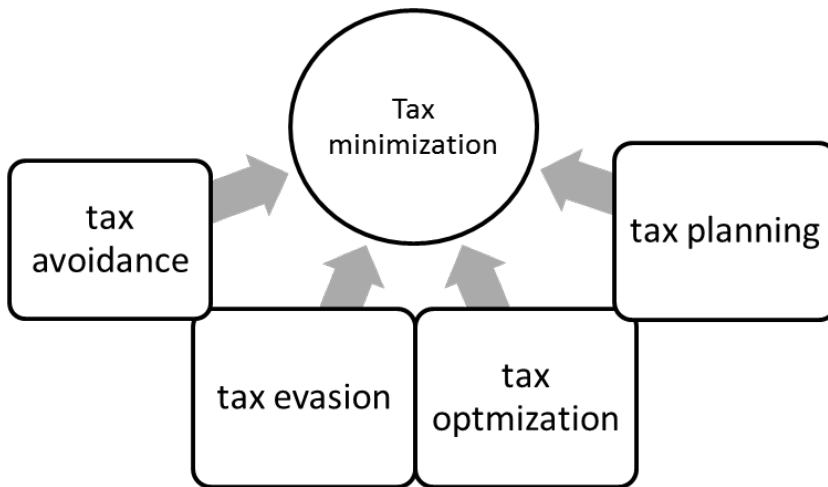
At the same time, Yu.M. Lermontov emphasized that optimization is the main component in tax minimization. The author describes it as a system of different schemes and methods that allows to select the best solution for the specific case of business organization and can bring maximum effect at planning future activities.

A significant number of economists, including P. Kovtun and A. Govorov, believe, that minimization of tax is a partial tax exemption. This is a legal way to reduce the tax burden on business, in contrast to tax evasion. Simultaneously, there is the possibility of reducing the tax burden through various tax benefits (which not everyone knows or does not know how to use them). In addition, some provisions of the legislation can be used not only to create financial reserves, but in certain circumstances serve for the growth of financial resources at the expense of tax savings or even by the return of tax payments from the budget.

Thus, according to this group of economists, tax minimization is not tax reduction, but increase of all company financial resources.

Doctor of Economics, O. Papaika analyzing the problems of minimizing taxes separates such concepts as: optimization, avoidance and tax evasion, tax planning and considers them as key areas to minimize taxation is shown schematically in Figure 1.

Figure 1. Main directions of tax minimization

Source: Papaika, O. Směry minimalizace zdanění jako prostředek optimalizace finančních zdrojů podniků (Папайка О. Напрямки мінімізації оподаткування як засіб оптимізації фінансових ресурсів підприємств). Dostupné in: <http://archive.nbuv.gov.ua/portal/>

Hence, tax optimization is reducing the amount of tax liability by taxpayer lawful actions, which include full use of all the benefits provided by law, tax exemption and other legal benefits.

Tax optimization gives the taxpayer the opportunity to choose the way to calculate the tax base, in particular the economic rationale in accordance with the current legislation. Among the legal ways can be called: choice of the legal form of activities, tax regime choice, accounting policies, the type and conditions of civil contracts, use of incentives. Making optimal management decisions aimed at minimizing the required payment obligations within the law, is a typical area of taxpayer policy under current market conditions.

The main difference of tax optimization from tax evasion is that a taxpayer uses permitted by the legislation the ways or not prohibited by the legislation of the ways to reduce the amount of tax payments. In that case, these taxpayers break not the law and, therefore, they are not offenders; tax sanctions in the form of additional taxation or fines to them may not be applied.

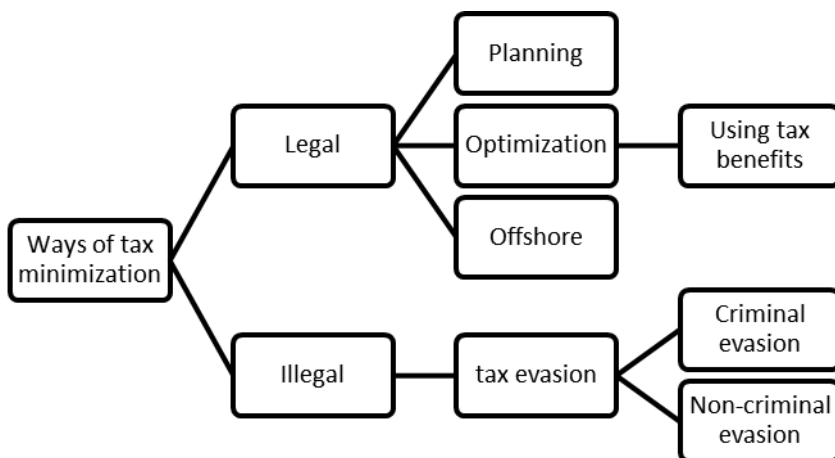
Tax optimization includes a set of methods and tools that ensure the most effective use of financial resources of business entities. According to doctors of Economics, O. Papaika, tax optimization should be based on the following principles:

- only legal optimization- when optimizing of the taxation it is necessary to use not only the contradictions of the current legislation;
- caution - the optimization should rely on the use of logical flaws in the legislation, rather than creating artificial schemes of tax understatement;
- sequence – selection of tools for tax planning should shape optimization scheme inherent in a particular company that follows its typical business transactions compliance;
- moderation - get the maximum benefits with losses;
- effectiveness - costs of the implemented optimization scheme shall not exceed the amount of the minuent taxes.

3 METHODS OF TAX MINIMIZATION

Considering the above there are two main ways of tax minimization: legal and illegal (see Figure 2).

Figure 2. Main ways of tax minimization

Source: Papaika, O. *Směry minimalizace zdanění jako prostředek optimalizace finančních zdrojů podniků* (Папаїка О. *Напрямки мінімізації оподаткування як засіб оптимізації фінансових ресурсів підприємств*). Dostupné in: <http://archive.nbuv.gov.ua/portal/>

Legitimate ways to minimize, with the legal point of view, does not imply a violation of the legitimate interests of the budget. However, tax evasion is a reduction of tax liability, where the taxpayer deliberately evades or inadvertently reduces the size of their tax obligations in violation of applicable laws.

In this case, reduction of tax liabilities, as well as complete avoidance of tax liability is represented as a realization of the taxpayer of tax offences, namely, violation of tax laws. The main difference between tax evasion from tax optimization is the way of taxpayer to reduces his tax liability.

4 CRIMINAL LIABILITY FOR TAX EVASION

Illegal tax cuts - avoidance causes negative consequences for the economy of the state, and the country as a whole. In this case, the state budget receives less funds, and therefore he has to limit its spending. This results in the suspension of certain government programs, non-payment of wages in the public sector and so on. In addition, tax evasion can have serious economic consequences as a violation of the laws of competition. The two similar companies that produce the same products, will be on the market occupy a different position, if one of them evade taxes.

It should be noted that in Ukraine exist the risk of criminal prosecution (or at least of a criminal case), and not only for those who evade taxes, but is actually for each in the event of a dispute with the tax authorities may be fined by a significant amount. Art.212 of the Criminal Code of Ukraine provides for the evasion of taxes and duties (mandatory payments):

- Part 1, Art. 212 of the Criminal Code of Ukraine provides criminal penalties for willful evasion of taxes, unless appropriate actions have resulted to an increased deficit of the state budget and other state funds in significant amount;
- Part 2, Art. 212 of the Criminal Code of Ukraine stipulates liability for the same act, if committed by a group of persons upon their prior conspiracy, or unless appropriate actions have led to an increased deficit of the state budget or other state funds in a large scales;
- Part 3, Art. 212 Criminal Code of Ukraine provides for liability for acts provided for by paragraph 1 or 2 of this Article, if committed

by a person previously convicted of tax evasion, or if they have led to an increased deficit of the state budget in a large scale;

- According part 4, Art. 212 Criminal Code of Ukraine, person who, for the first time has committed acts listed in the first and second parts of article 212, is exempted from criminal liability, if that person until the moment attract criminal liability paid the taxes, charges (obligatory payments), as well as if that person compensated the damage caused to the state of their untimely payment (financial sanctions, penalties).
- Definitions: "in the significant amount", "in the large scale" and "especially large size" are quantitative indicators, their application is carried out in accordance with of the Notes to Criminal Code of Ukraine:
 - "the significant amount" - amount of taxes, duties and other mandatory payments which a thousand or more times exceed the established by the legislation the non-taxable minimum incomes of citizens;
 - "the large amount" - amount of taxes, duties and other mandatory payments, which in three thousand and more times exceed the established by the legislation the non-taxable minimum incomes of citizens;
 - "especially large sizes" - amount of taxes, duties and other mandatory payments, which in five thousand and more times exceed the established by the legislation the non-taxable minimum incomes of citizens;

In turn, the concept of non-taxable income is determined in paragraph 5 of subsection 1 of section XX "Transitional Provisions" of the Tax Code of Ukraine, it reads as follows:

"If the provisions of other laws contain links to non-taxable minimum incomes of citizens, for the purposes of their application an amount of 17 USD is used, besides administrative rules and criminal law regarding definition of crimes or offenses for which the non-taxable amount is set at the tax benefits, defined by subsection 169.1.1 of paragraph 169.1 of Article 169 of section IV of the Code for the applicable year".

So, with Tax Code of Ukraine application for the purpose of defining actions under Art. 212 of the Criminal Code the size of social benefit must be used.

In turn, the Article 169 of the Tax Code of Ukraine sets the social benefit "in an amount equal to 100 % of the minimum subsistence level for able-bodied person (per month), established by law as of January 1 of the tax year - for every taxpayer."

However, the Final Provisions of the Tax Code of Ukraine are different. Thus, in accordance with paragraph 1 of the Final Provisions of the Tax Code of Ukraine Article 169 will take effect only from 1 January 2015. Up to this point, including as of today, "tax benefits provided in an amount equal to 50 percent of the cost of living for the working people (per month), established by law as of January 1 of the tax year - for any the taxpayer. "

Based on the above, to address the issue of criminal proceedings taking place after the entry into force of the Tax Code of Ukraine, we are more likely to follow a conservative approach and consider 50%, rather than those 100%. Of the subsistence wage for the working person as a social benefit.

Thus, summarizing the above, in 2012 non-taxable minimum income for the purposes of the application of the criminal law is defined as 50% of the minimum subsistence level for able-bodied persons.

By the way, earlier legislation was oriented by the minimum wage. Therefore, for periods prior to the entry into force of the Tax Code of Ukraine, the corresponding calculations were performed on the base of minimum wage.

An important point that, in accordance with Art. 212 Criminal Code of Ukraine liability for willful tax evasion committed by a company is applied only when these acts have led to an actual shortfall in the budgets of state funds or funds. This shortfall can take place only because of taxes, which are to be payable. This recognition comes only as a result of the so-called approval procedures, that means in most common cases only after the Court of Appeal decision on the merits of the tax dispute, if the appeal was carried out by the taxpayer properly in the established deadlines. That is only the case when extra income tax liabilities are matched, and there may be grounds for criminal prosecution.

5 SUMMARY

Summing up the above, we can conclude that in Ukraine minimizing taxes is divided into two parts: minimization, which complies with the law and violates the law. Tax minimization affects the economy and the state position, because of shortfall of funds in the budgets of different levels, the state would be unable to perform its basic functions (economic, social, environmental, defense, etc.). If it consider minimization from point of view the taxpayer, it becomes clear that all his actions are directed to reduce the tax burden, which in turn would increase his income.

6 REFERENCES

Афонська Т. Які кроки по «законній мінімізації» податків сьогодні ще можуть вважатися допустимими? Dostupné in: www.audit-as.ru.

Говоров П. Налоговое планирование: аргументы за и против. Юридическая практика, 2007, №21, с. 2–3.

Дегтяр І.М., Гончарова Л.І. Мінімізація: легальне зменшення податків чи ухилення від оподаткування? Актуальні проблеми економіки, №7(109), 2010.

Папаїка О. Напрямки мінімізації оподаткування як засіб оптимізації фінансових ресурсів підприємств. Dostupné in <http://archive.nbuv.gov.ua/portal/>

RAYMOND R. N., CLIFFORD M. HICKS. Income Tax influences on Legal Forms Organizations for small Business L. 1990, p. 45.

ŠPIRKO, Š., KŘUPKA, J. (2008) Základy technickej kybernetiky. Liptovský Mikuláš: Akademia Ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, ISBN 978-80-8040-375-7.

SCHNEIDER G, PERRY J, (2002) Electronic commerce. Course Technology-ITP, Cambridge.

AUTHORS

doc.Ing. Olga Ivanyshyna, CSc., Associate Professor of taxes and taxation, National State Tax Service University of Ukraine, K.Marx str., 31, Irpin, Kyiv region, Ukraine, e-mail: oldiru@mail.ru

Vitaliy Korvyakov, student of National State Tax Service University of Ukraine, K.Marx str., 31, Irpin, Kyiv region, Ukraine, e-mail: vitaliy.korvyakov@asta.edu.ua

VYBRANÉ PROBLÉMY NEPŘÍMÝCH DANÍ

SELECTED PROBLEMS OF INDIRECT TAXES

Eva Vincencová

Abstrakt: Článek se zabývá vybranými problémy zdaňování v oblasti nepřímých daní. V textu jsou rozebírány širší souvislosti sazeb daně přidané hodnoty a spotřební daně na motorovou naftu včetně jejich vztahu na plnění inkasa veřejného rozpočtu.

Klíčová slova: daň z přidané hodnoty, inkaso daně¹, předepsaná daň², sazba daně, spotřební daně

Abstract: The article deals with some problems of taxation in the area of indirect taxes. The text discussed the broader context of rates of value added tax and excise tax on diesel fuel with relation to the performance of the public budget receipts.

Keywords: value added tax, tax collection, prescribed tax, rate tax, excise tax

JEL Classification: H2

1 ÚVOD

Daňové příjmy jsou nedílnou součástí veřejných rozpočtů patřící do oblasti veřejných financí. Význam daní dokládá jejich podíl na veřejných příjmech, který se pohybuje okolo 90 procent. Skutečnost v České republice za rok 2012 dosahuje výše 86,8 procent³. Legislativní úpravy jednotlivých daní by měly být realizovány v souladu se základními principy zdaňování. Měly by být

¹ Inkaso (příjem) daně nastává v okamžiku, kdy je finanční správou evidováno uskutečnění plnění daňové povinnosti.

² Předepsaná daň je částka, která je finanční správou evidována v okamžiku vzniku daňové povinnosti.

³ Příjmy státního rozpočtu za rok 2012 http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/kapitola/0001-13-r_2013-0600.

prováděné tak, aby daně plnily svoji fiskální funkci a inkaso daní naplnilo předepsaný objem finančních prostředků veřejného rozpočtu.

Daně v daňovém systému České republiky (ČR) se od doby jejího vzniku v roce 1993 podstatně proměnily. Provedené parametrické změny postupně reformovaly daňový systém a systematicky měnily jednotlivé daně. Další úpravy daní měnily konstrukční prvky jednotlivých daní (např. sazby), zaváděly nové instituty (např. daňový bonus, povodňová daň, superhrubá mzda, slevy na dani, solidární daň). Došlo k posunu daňové incidence, snížením zdanění práce na úkor zdanění spotřeby. Elektronizace zmodernizovala daňovou správu, došlo k vnitřní restrukturalizaci, a přeměnu na Finanční správu. V současnosti pokračují přípravné práce v projektu „jednotné inkasní místo“ (JIM).

V daňovém mixu ČR se často mění sazby daní, které mají širší dopady. Před uvažovanými změnami sazeb daní, nelze daňové výnosy v podobě daňového inkasa státu spočítat pouze úměrou. Je nutné brát také v úvahu další okolnosti, jako například efektivnost daňového systému, ekonomické zákonitosti trhu včetně racionálního chování daňových subjektů. Není pochyb o tom, že každá akce vyvolává reakci, a tak daňoví poplatníci přizpůsobují své chování nové daňové realitě. Na jedné straně je očekávání státu v podobě předpisu daňového inkasa a na druhé straně ekonomicky racionální reakce daňových poplatníků s cílem optimalizovat své daňové odvody. Znamená to, že daňový poplatník se snaží daňovou optimalizací (legální) minimalizovat své daňové újmy, bohužel někdy i v podobě daňových úniků (nelegální).

Schválené reformy a dílčí změny daní ovlivňovala celá řada faktorů, mezi hlavní lze zařadit zdrojové potřeby veřejných rozpočtů, stav ekonomiky, ale zejména politické vlivy. Úpravy českého daňového mixu vedené politickými zájmy vládnoucí garnitury mají své dopady, jak na ekonomiku, příjem veřejných rozpočtů, tak i na daňové subjekty. V podstatě mohou být svou povahou neutrální, mohou vést k daňové progresi či degresi, nebo také mohou vést ke zvýšení, nebo poklesu daňového inkasa státu. Například v souvislosti se zavedením konceptu 15 procentní rovné daně v roce 2007 došlo „.....*poprvé od zavedení platné daňové soustavy (1993) k meziročnímu poklesu celorepublikového inkasa na dani z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a z funkčních požitků téměř o 11 208 mil. Kč. Příčinu uvedeného vývoje je možné nalézt zejména v legislativních úpravách ZDP, provedených zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných*

rozpočtů. Zavedením jednotné 15-ti % sazby ze superhrubé mzdy a „zastropováním“ základu daně ve výši maximálního vyměřovacího základu pro veřejnoprávní pojistné, došlo ke snížení daňového zatížení u zaměstnanců s vyššími příjmy. Další snížení inkasa způsobilo podstatné zvýšení slev na dani (§ 35ba) a částek daňového zvýhodnění spolu s vyšším daňovým bonusem (§ 35c) od 1. 1. 2008.“⁴ U fyzických osob podávajících příznání byla v roce 2008 výtěžnost inkasa daní z příjmů 98,3 procenta. Lze konstatovat, že rok 2007 byl ekonomicky příznivý, ale plátcí více uplatňovaly instituty snižující základ daně (§ 15, SZM aj.).

Ekonomické efekty závislosti vztahu daňového výnosu státu a sazby daně demonstruje Lafferova křivka, i když tento teoretický model nelze považovat za dokonalý a jeho výsledky se v čase mohou lišit. Model se původně používal pro vztah sazby daně z příjmů. Dá se říci, že tento model platí „za jinak stálých okolností“, které v reálné ekonomice nepanují. Lafferova křivka popisuje, že při zvyšování sazby daně, vybraná částka daní roste jen do určitého bodu a po následném zlomu pak daňový výnos státu začne klesat. Mankiw⁵ uvádí, že platí u poplatníků, kteří jsou vystaveni největším daňovým sazbám. Kritickou (maximální) míru zdanění vyjadřuje bod efektivního zdanění, tzv. Lafferův bod. V okolí Lafferova bodu získává stát do rozpočtu sice maximální daňové příjmy, ale proti tomu stojí minimální růst ekonomiky. Za Lafferovým bodem ekonomika stagnuje a daňové příjmy státu klesají. Je-li sazba daně nalevo od Lafferova bodu, stát sice nemá sazbu daně na maximu, avšak ekonomika má růstové tendence, roste i ochota daňových poplatníků daně platit, než riskovat problémy s nedoplatky a doměrky daně.

2 SAZBY A INKASO DANĚ Z PŘIDANÉ HODNOTY

Daň z přidané hodnoty je univerzální daní, která postihuje všechny spotřebitele nakoupeného zboží či služeb. Subjektem DPH je obvykle plátec, kterým se stává buď povinnou registrací k dani ze zákona, nebo se registruje k dani dobrovolně. Objektem daně je spotřeba v rozsahu vymezeném zákonem o DPH.

První zákon o DPH platí od roku 1993 (zákon č. 588/1922 Sb., o DPH, ve znění pozdějších předpisů), který nahradil daň z obratu. Před vstupem

⁴ Informace o činnosti daňové správy za rok 2008 [online 1. 9. 2013] Dostupné z: http://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/fs-vysledky-cinnosti/Informace_o_cinnosti08.pdf.

⁵ Mankiw, G. N. *Zásady ekonomie*. Grada, Praha, 1999. 764 s. ISBN 978-80-7169-891-3.

do EU byl uveden harmonizovaný nový zákon o DPH (zákon č. 235/2004 Sb., o DPH, ve znění pozdějších předpisů). Česká republika se musela řídit direktivami Evropské unie (EU), které vymezovaly zboží a služby, které mohly být předmětem snížené sazby DPH a stanovovaly minimální výši základní sazby (15 procent) a minimální výši snížené sazby (5 procent). Ve většině členských zemí EU je pro státní rozpočet DPH nejvýnosnější daní.

Tab. 1: Vývoj sazeb

Vývoj sazeb DPH v České republice				
	Období	Základní sazba v %	Snížená sazba v %	Změna v %
1	1. 1. 1993 – 31. 12. 1994	23	5	-
2	1. 1. 1995 – 30. 4. 2004	22	5	-1/0
3	1. 5. 2004 – 31. 12. 2007	19	5	-3/0
4	1. 1. 2008 – 31. 12. 2009	19	9	0/+4
5	1. 1. 2010 – 31. 12. 2011	20	10	+1/+1
6	1. 1. 2012 – 31. 12. 2012	20	14	0/+4
7	od 1. 1. 2013	21	15	+1/+1
8	předpoklad od 1. 1. 2016	17,5		-3,5/+2,5

Zdroj: platné znění zákona o DPH, úprava vlastní

Od roku 1993 byly sazby DPH novelizacemi zákona postupně upravovány. První základní sazba byla stanovena na úrovni 23 procent, snížená měla hodnotu 5 procent. Zatímco základní sazba v čase mírně klesala, pak se opět mírně zvedala, tak ve srovnání roku 1993 a 2013 se jedná o celkový pokles základní sazby o 2 procentní body. Je třeba připomenout, že v rámci důsledků harmonizace DPH s direktivami EU v roce 2004 došlo k přeřazení určitého zboží a služeb ze snížené do základní sazby, což se projevovalo na jeho ceně.

Od roku 2008 byla snížená sazba postupně zvyšována z pěti až na letošních 15 procent, což celkově představuje nárůst o 10 procentních bodů. Zejména se to týkalo potravin, nealkoholických nápojů, vodného a stočného, tepla, městské dopravy, knih, časopisů a novin, ubytovacích služeb, vstupného na kulturní akce, léků a stavebních prací pro zabezpečení bydlení.

Zvýšení snížené sazby DPH z 10 na 14 procent v roce 2012 znamenalo pro konečné spotřebitele, zejména pro skupinu obyvatel s nízkými příjmy

přenesení daňové zátěže prostřednictvím nárůstu ceny⁶, který se projevil především u potravin, léků, vody, energií a veřejné dopravy. Rodiny obdržely částečnou kompenzaci zvýšení cen v podobě nárůstu slevy o 150 Kč měsíčně na jedno dítě u daně z příjmů.

Od ledna 2013 se snížená sazby zvedla na 15 procent a navíc vypadly ze snížené sazby zdravotnické prostředky a dětské pleny, na které se nyní vztahuje základní sazba 21 procent. V případě, že i po volbách, které proběhly v roce 2013, by došlo v roce 2016 k deklarovanému sjednocení sazeb DPH na úrovni 17,5 procent, lze očekávat jisté zjednodušení výběru a placení DPH, ale také pohyb cen zboží a služeb. Je třeba také říci, že v tomto případě se stát zbavuje možnosti podpory (pomocí snížené sazby) na určité zboží a služby. Negativní důsledky je možné očekávat zejména v oblasti sociální péče a zdravotnictví. Ministerstvo financí očekává od zvýšení sazeb DPH růst inkasa DPH o cca 16 miliard korun, současně předpokládá růst výdajů na jednoho člena domácnosti až na několik set za měsíc⁷. Jednotná sazba DPH by byla v souhrnu částečně kompenzována snížením základní sazby.

Sazby daně z přidané hodnoty v sousedních zemích

Výše sazeb daně z přidané hodnoty za podmínky, že je dodržena minimální sazba DPH v EU, je národní záležitost každého členského státu. Tab. 3 Sazba DPH u sousedních zemí.

Tab. 2 Sazby DPH sousedních zemí

Vývoj sazby DPH u sousedních států				
Země	Období	Základní sazba v %	Snížená sazba v %	Zvláštní sazba v %
Německo	2007 - dosud	19	7	-
Polsko	2011 - dosud	23	8	5/výrazně snížená
Rakousko	1992 - dosud	20	10	12 (od 1995)
Slovensko	2011 - dosud	20	10	-

Zdroj: zpracování vlastní, viz odkazy 8, 9, 10, 11

⁶ Celková inflace v roce 2013 se podle prognóz České národní banky se i přes zvýšení obou sazeb DPH zvedne o 1 procentní bod a bude se pohybovat pod 2 procenty.

⁷ Rozhlas.cz [online]. [cit. 2013-05-15]. *Sněmovna schválila růst DPH na 15 a 21 procent, poslední slovo bude mít Klaus*. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/snemovna-schvalila-rust-dph-na-15-a-21-procent-poslednislovo-bude-mit-klaus--1152122>.

V **Německu** se od roku 1993 měnila základní sazba DPH (1998, 2007 – trvá dosud) dvakrát (z 15 na 16 a 19 procent). Snížená sazba DPH se od roku 1983 neměnila, až doposud je na úrovni 7 procent⁸. **Polsko** má zavedené tři pásma sazby DPH, třetí sazba je výrazně snižená, jejím účelem je podpora zemědělství a zemědělských produktů. V roce 2010 byly sazby daně 22, 7 a 3 procenta⁹. **Rakousko** má od roku 1992 základní sazbu ve výši 20 procent a sníženou sazbu 10 procent. Od roku byla zavedena 12 procentní sazba na víno ze zemědělské produkce¹⁰. **Slovensko** má za sebou zkušenost s jedním pásmem sazby DPH na úrovni 19 procent z let 2003-2006, kdy od něj bylo upuštěno. Od roku 2007 byla opět zavedena i snížená sazba DPH na úrovni 10 procent (základní sazba byla 19 procent)¹¹. Četnost změn sazeb DPH je na Slovensku obdobná jako v ČR (od roku 2007 proběhlo sedm změn). V současnosti má stejnou základní a sníženou sazbu DPH jako Rakousko.

Z toho vyplývá, po změně sazeb DPH v ČR v roce 2012 a 2013 jsou sousední země schopné si za určitých okolností ČR daňově konkurovat.

2.1 Inkaso daně

Inkaso z DPH patří k nejvýznamnějším příjmům plynoucích do soustavy veřejných rozpočtů. DPH byla do 1. 5. 2004 vybírána převážně celními úřady, po tomto datu přešla téměř celá agenda výběru DPH na finanční úřady. Změna postupu výběru DPH znamenala, že finanční úřady přestaly vykazovat záporné saldo účtu DPH. Mimořádné zvýšení inkasa DPH v roce 2004 bylo způsobeno změnami legislativy ve vazbě na vstup ČR do EU. Při meziročním srovnání výnosu všech daní došlo k největšímu nárůstu inkasa u daně z přidané hodnoty (o 118 360 mil. Kč). Od roku 2005 dosud inkaso DPH sice nepřetržitě roste, ale přesto nedosahuje předepsané výše daně a procentní výtěžnosti. Největší procentní výtěžnosti DPH bylo dosaženo v letech 2007 a 2008. Od roku 2009 je patrný pokles procentní výtěžnosti, i přes zvýšení

⁸ Die Mehrwertsteuer Zdroj: Bundesfinanzministerium [online 1. 9. 2013].

Dostupné z: http://www.t-online.de/wirtschaft/id_43268204/-mehrwertsteuer-die-geschichte-der-umsatzsteuer.html.

⁹ Daně v Polsku [online 1. 9. 2013] Dostupné z: <http://www.finance.cz/dane-a-mzda/dane-v-cr-a-v-eu/dane-v-eu/dane-v-polsku/>.

¹⁰ Die Mehrwertsteuer. [online 1. 9. 2013] Dostupné z: <http://www.die-mehrwertsteuer.de/de/umsatzsteuer-oesterreich.html>.

¹¹ Vývoj daní na Slovensku [online 1. 9. 2013] <http://www.finance.sk/spravy/finance/67491--vyvoj-dph-na-slovensku/>.

obou sazeb DPH není dosahováno předepsané výše daně. Do veřejného rozpočtu ČR plynuly z DPH nižší příjmy, než byly plánované. To znamená, že propad příjmů musel být kompenzován buď z inkasa jiných daní, nebo deficitem. Za rok 2012 bylo dosaženo nejnižšího inkasa DPH od roku 2008. Zastánci Lafferovy křivky mohou říci, že nastavenými sazbami a výnosy DPH se stát pohybuje napravo od Lafferova bodu.

Tab. 3 Vývoj daňových příjmů v letech 2002-2012¹²

Přehled celkových příjmů DPH v letech 2002-2012¹³				
Období	Daňová povinnost	Daňové inkaso	Rozdíl	Výtěžnost
	v mil Kč.	v mil. Kč		v %
2002	153 244	150 121	-3 122	98
2003	- 78 154	- 76 210	1 944	97,5
2004	46 647	42 150	-4 497	90,4
2005	207 896	204 941	-2 955	98,6
2006	219 629	217 394	-2 234	99
2007	234 296	235 844	1 548	101
2008	256 158	254 939	-1 218	100
2009	257 053	253 464	-3 590	99
2010	275 784	269 582	-6 202	98
2011	286 928	275 188	-11 740	95,91
2012	288 997	278 052	-10 945	96,21

Zdroj: zpracování vlastní podle Informace o činnosti daňové správy

Z podstaty DPH by vyšší sazba neměla mít na inkaso daně negativní vliv. Důvodů, proč zvyšování sazeb DPH nevede k dosažení předpokládané předepsané výše příjmů a procentní výtěžnosti z této daně je celá řada. Například ekonomická recese, pokles daňové povinnosti, nadměrné odpočty, přesun části spotřeby domácností i firem, stagnace reálných mezd, zvýšení míry úspor.

¹² Informace o činnosti daňové správy za jednotlivé roky 2002-2012 [online 1. 9. 2013] Dostupné z: http://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/fs-vysledky-cinnosti/Informace_o_cinnosti08.pdf.

¹³ Daňová statistika. [cit. 29. 8. 2013] Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/regulace/dane/danova-statistika>.

Postupné zvyšování snížené sazby DPH v letech 2008-2013 může být jednou z příčin poklesu inkasa DPH do veřejného rozpočtu. Vyšší sazba DPH vede k cenové elasticitě na trhu. Spotřebitelé, daňoví poplatníci jsou citliví na zvyšování cen a jednají při spotřebě racionálně. Vyšší ceny zboží a služeb podněcují spotřebitele k regulaci spotřeby, nebo také k nákupům přes hranici, i když ministerstvo financí uvádí, že „.....pravděpodobné důvody přeshraničních nákupů nebudou daňového původu.“ Podle ministerstva financí (MF)¹⁴ sama změna sazeb DPH neovlivnila inkaso této daně. Na základě provedené analýzy inkasa DPH MF uvádí, že zvýšení snížené sazby daně nevedlo v roce 2012 ke zmenšení objemu prodeje zboží a služeb podléhajících nové 14 procentní sazbě. Inkaso DPH ze snížené sazby nekleslo, naopak inkaso daně pokleslo z položek, které podléhají základní sazbě¹⁵. Z toho je možné usuzovat, spotřebitelé v důsledku vyšších výdajů vynaložených na základní životní potřeby (snížená sazba vzrostla o 4 procenta), byli nuceni regulovat spotřebu u komodit, které podléhá základní sazbě.

3 SAZBA A INKASO SPOTŘEBNÍ DANĚ Z MOTOROVÉ NAFTY

Spotřební daně (SpD) patří mezi selektivní nepřímé daně. Jsou tradičně považovány za stabilní, velmi významný příjem veřejných rozpočtů. Pomocí spotřebních daní má stát možnost regulovat cenu vybraných komodit na trhu. Spotřební daň je obsažena v ceně zboží, proto je účinným prostředkem regulace trhu se škodlivým zbožím. Poplatníkem daně je kupující. Spotřební daně jsou v rámci EU harmonizovány¹⁶ prostřednictvím stanovených minimálních sazeb. Spotřební daní jsou zatíženy vybrané komodity, které mají nízkou elasticitu, a proto se příjem z nich dá v daném státě predikovat, naproti tomu predikovat změny sazeb SpD v okolních zemích je obtížné. Nejvíce stát vybere na spotřební daní z minerálních olejů, kam patří benzín a motorová nafta. Sazba daně z motorové nafty se v České republice od 1. 7. 1999 do od 1. 1. 2010 zvýšila třikrát. Fiskálním cílem bylo zvýšení inkasa SpD do veřejných rozpočtů.

Tab. 4 Vývoj sazby z motorové nafty v ČR

¹⁴ Pozn. Srov. rok 2011 a 2012.

¹⁵ Změna sazby snížení meziročního výnosu nezpůsobila. online 1. 9. 2013] Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2012/2012-08-02-tiskova-zprava-6539-zmena-sa-6539>.

¹⁶ v ČR zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších změn a doplňků.

	Období	Motorová nafta v Kč/ 1000 l
1	1. 7. 1999 -31. 12. 2003	8 150
2	1.1. 2004 -31. 12. 2009	9 950
3	1. 1. 2010 - dosud	10 950

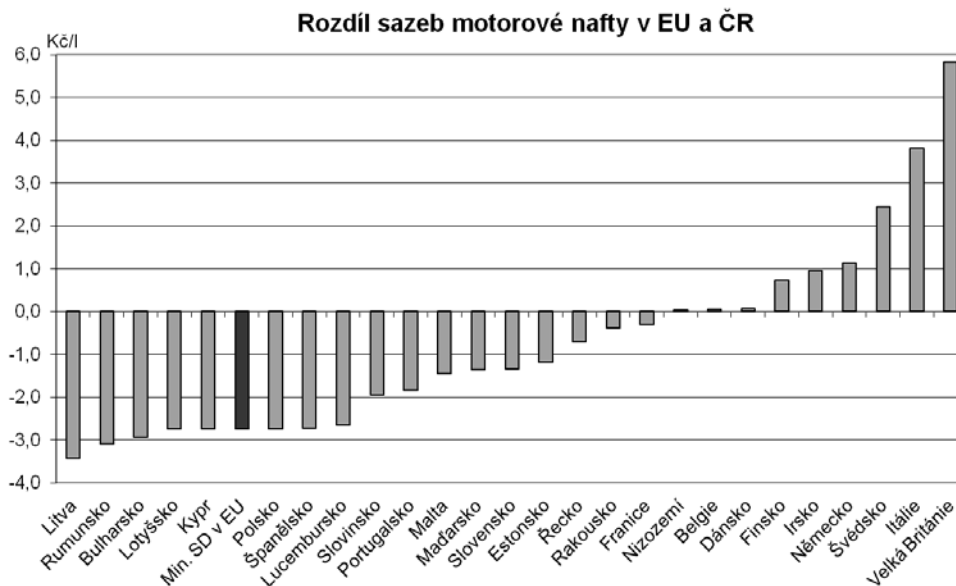
Zdroj: zpracování vlastní, viz zákon o spotřební dani ve znění pozdějších změn a doplňků

V roce 2009 byla schválená zatím poslední úprava sazby spotřební daně na motorovou naftu. Od 1. 1. 2010 došlo ke zvýšení sazby motorové nafty o 1 Kč na 1 litr paliva (aktuální sazba činí 10,95 Kč na litr motorové nafty bez DPH).

Od roku 2010 se vede stále živá diskuze o tom, zda rozhodnutí zvýšit sazby SpD na motorovou naftu v roce 2010 bylo správné a zda by se sazba neměla snížit. Podrobně se této problematice se stavem k roku 2010 věnuje studie „Spotřební daň z pohonných hmot v České republice – Když více znamená méně¹⁷. Názory na snížení sazby spotřební daně z motorové nafty v odborné komunitě nejsou jednotné. Rozhodující vliv na změny sazby bude výsledek analýzy, jak změna sazby ovlivní inkaso této daně do veřejného rozpočtu.

¹⁷ Ševčík, M. – Rod, A.; 2010, Oeconomica, Praha; ISBN: 978-80-245-1739-1.

Graf 1: Sazby motorové nafty v EU¹⁸

Zdroj: Mincič, L. Spotřební daně na pohonné hmoty, s. 8

Z rozdílu sazeb SpD na motorovou naftu (graf 1) vyplývá, že v současnosti Česká republika (úroveň nula) patří k zemím v EU s vyšší sazbou na tuto komoditu. Sousední země Polsko, Rakousko a Slovensko mají nižší sazbu na motorovou naftu než ČR, vyšší sazbu má pouze Německo.

3.1 Inkaso spotřební daně

Výhradním správcem spotřebních daní je celní správa. Největší část inkasa spotřebních daní, více než 60 procent z objemu prodávaného motorové nafty pochází ze spotřeby autodopravců (silniční nákladní doprava a přeprava osob). V komoditě pohonných hmot bylo v roce 2010 inkasováno celkem 81,41 mld. Kč, což představovalo nárůst o 1,96 mld. Kč oproti inkasu v roce 2009 (+2,47 %). I přes tento faktický meziroční nárůst inkasa se předepsaného inkasa SpD ve výši 88,60 mld. Kč dosáhnout nepodařilo (-7,19 mld. Kč). Propady inkasa příjmů musely být v rozpočtu kompenzovány.

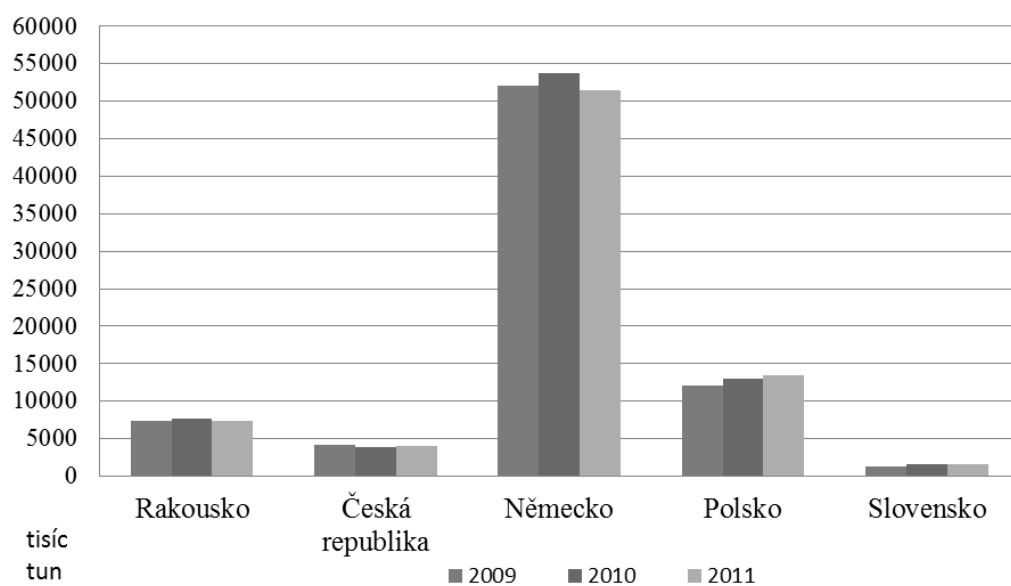
V roce 2011 v této komoditě byl oproti roku 2010 zaznamenán pokles inkasa o -0,48 mld. Kč (-0,6 %). Jako problémové se jeví opětovné nenaplnění

¹⁸ Mincič, L. Spotřební daně na pohonné hmoty. Ministerstvo financí ČR. [online 23. 8. 2013] Dostupné z: www.sme-union.cz/12112012/3_MFCR.ppsx.

předepsaného inkasa této daně ve veřejném rozpočtu. Tento stav měl negativní vliv na financování dopravní infrastruktury.

Rok 2012 představoval oproti inkasu této daně ve srovnatelném období roku 2011 pokles o 2,10 mld. Kč (-2,60 %). Důvodů poklesu inkasa SpD je více. Jednak se nadále projevuje zvýšené zatížení sazbou SpD, vliv deprecie směnného kurzu (způsobil 6,1 procentní nárůst ceny motorové nafty), pokles hospodářského růstu (růst na úrovni 1,08 procenta), nižší spotřeba nafty u nových vozidel i vratky daně. Závažným problémem, který snižuje inkaso SpD z motorové nafty, jsou také daňové úniky.

Graf 2: Spotřeba motorové nafty v ČR a sousedních zemích

Zdroj: Mincič, L. Spotřební daně na pohonné hmoty, s. 12

Nižší inkaso daně bylo způsobeno poklesem spotřeby. Ministerstvo financí ČR uvádí, že k poklesu spotřeby motorové nafty došlo kromě Polska také v sousedních zemích. Spotřebitelská poptávka po motorové naftě reagovala pružně na tržní cenu (v sousedních zemích až o 4 Kč/l nižší než v ČR), o které se dá říci, že je v současnosti velmi elastická. Cenu motorové nafty ovlivňuje několik faktorů. Konečná cena motorové nafty se skládá z ceny distribuce + marže+DPH+SpD, plus vliv směnného kurzu. Vliv DPH na cenu motorové nafty je na plátce neutrální (uplatnění DPH na vstupu) a pro neplátce má vyšší sazbu vliv negativní (nárůst ceny).

Elasticita poptávky je způsobena především velkou mobilitou mezinárodní kamionové dopravy, s nádržemi umožňující dojetí na velmi dlouhé vzdálenosti. Dopravci mohou volit, kde je pro ně optimální natankovat. Vzhledem ke zvýšené ceně se pro tranzitní přepravce nákup motorové nafty v ČR stal ekonomicky neatraktivní. Spotřeba se často přesouvá do okolních států (zejména Slovenska, Polska, Rakouska nebo Švýcarska). Dochází tím k distribuci daňového výnosu do rozpočtů okolních zemí. Zátěž ze zvýšené ceny nesou tuzemští spotřebitelé.

Z výše uvedeného vyplývá, že po přijetí vyšší sazby spotřební daně na motorovou naftu došlo v ČR ke změně podmínek na trhu a na území ČR došlo u této komodity k poklesu spotřeby. Oproti očekávání bylo v letech 2010-2012 zaznamenáno nižší inkaso SpD do veřejných rozpočtů. Nižší inkaso, nevyplývá jen z důvodu vyšší sazby daně, ale má více příčin. Například reakce trhu na ceny v segmentu autodopravy, daňová konkurence sousedních zemí, problém s daňovými úniky z černého trhu (stav legislativy). Oproti poklesu inkasa z motorové nafty, opačný - růstový trend vykazuje inkaso mýtného (viz Nejvyšší kontrolní úřad, kontrolní akce 12/12, s. 3).

3.2 Měla by být snížena spotřební daň na motorovou naftu?

Snížení sazeb daně na motorovou naftu je poměrně živě diskutováno zejména autodopravci, kteří volají po snížení cen SpD z motorové nafty tak, aby snížili své náklady a byli lépe konkurenceschopní. Snížení sazby SpD na motorovou naftu by mělo být posuzováno v širších souvislostech, např. s výběrem mýtného, nebo s ohledem na situaci v sousedních zemích. Je možné říci, že po zvýšení sazby z motorové nafty, má stát díky daňové konkurenci nižší výnosy než očekával a zvýšenou pozornost musí věnovat daňovým únikům.

Ovšem předpoklad, že snížení sazby spotřební daně z motorové nafty sníží také její cenu, se jeví jako rizikový. Panuje reálná obava, že snížení sazby SpD na trhu nepovede ke snížení ceny motorové nafty, protože prodejci si rozdíl promítnou do marže. Za této situace ministerstvo financí upozorňuje, že snížení SpD z motorové nafty by nevedlo ke snížení její konečné ceny a veřejnému rozpočtu by hrozil výpadek inkasa této daně. Z pohledu veřejného rozpočtu bude snížení SpD z motorové nafty průchozí za předpokladu, že nově nastavená nižší sazba bude mít na veřejný rozpočet neutrální vliv.

Zkušenost ze Slovenska ukazuje situaci, kdy dnem 1. 2. 2010 klesla sazba na motorovou naftu celkem o 23,5 procent (ze 481,31 € 1000 l na 368 € 1000 l). Důvodem snížení sazby na motorovou naftu bylo oslabení měn okolních států vůči Euru, zavedení elektronického mýta a následné protesty autodopravců. Následně v roce 2010 došlo k nárůstu spotřeby motorové nafty o 25,6 procent a zvýšení inkasa SpD. K nárůstu inkasa SpD z motorové nafty přispělo více faktorů - snížení sazby daně, směnný kurz, oživení ekonomiky na Slovensku a krize ekonomiky v Maďarsku.¹⁹ Ukázalo se, že cena nafty sice po snížení sazby skutečně poklesla, ale na začátku července roku 2010 se vrátila téměř na totožnou úroveň, na jaké se pohybovala před snížením sazeb SpD a inkaso pokleslo. Dle analýzy „Inštitútu finančnej politiky Ministerstva financií Slovenska“ v důsledku snížení sazby SpD bylo reálné zvýšení spotřeby motorové nafty pouze o 14,5 procenta. Rozdíl 11,1 procenta byl způsoben jinými faktory. Od té doby byla sazba SpD upravena, ale stále je na nižší úrovni než v ČR.

4 SAZBA A INKASO SPOTŘEBNÍ DANĚ Z MOTOROVÉ NAFTY

Lze říci, že inkaso z daně přidané hodnoty od roku 2004 sice nepřetržitě roste, ale nedaří se naplňovat předepsané inkaso daně do státního rozpočtu. Nejvyšší procentní výtěžnosti z DPH bylo dosaženo v letech 2007 a 2008. Přestože v letech 2009-2012 rostly sazby DPH, tak předepsané inkaso do státního rozpočtu naplnit nepodařilo. Ministerstvo financí ČR vliv výše sazby na snížené inkaso DPH odmítá, rovněž tak i vliv nákupní turistiky českých občanů na inkaso daně. Z nastavené úrovně sazeb daně z přidané hodnoty v České republice 2013 je možné konstatovat, že ČR má po Polsku druhou nejvyšší základní sazbu a nejvyšší sníženou sazbu DPH, Slovensko má sazby na stejné úrovni jako Rakousko. Německo ze sousedních zemí má nejnižší sníženou sazbu DPH, kterou se nezměnilo od roku 1983. Deklarované sjednocení sazeb DPH v roce 2016 na úroveň 17,5 procent sice předpokládá zjednodušení výběru DPH a zvýšení inkasa daně do státního rozpočtu, ke kterému reálně nemusí dojít. Zcela opomíjí sociální aspekty a degresivní dopad daně. Zkušenost s jednotnou sazbou DPH má Slovensko, které jednotnou sazbu DPH s ohledem na její degeneraci v minulosti zrušilo a nyní sazby má dvě (základní a sníženou). V současnosti, má v EU jednotnou sazbu DPH, pouze Dánsko.

¹⁹Ministerstvo financií Slovenska, Inštitút finančnej politiky.

Aktuální výše sazeb spotřební daně na motorovou naftu je významným problémem české ekonomiky, praxe ukazuje, že nastavená sazba není optimální. Je možné říci, že oproti předepsanému inkasu této daně dochází od roku 2009 k propadu inkasa do veřejného rozpočtu. Nutno podotknout, že výpadek inkasa jedné daně, musí být v rozpočtu kompenzován výnosem z daně jiné, jinak se zvyšuje deficit veřejného rozpočtu (snížení sazby spotřební daně z motorové nafty se současně snižuje daňový základ pro výběr DPH a tím jeho inkaso). Nepříznivým faktorem propadu inkasa SpD z motorové nafty jsou daňové úniky, jejichž existenci by měla finanční správa eliminovat. Je možné říci, že snížení sazby SpD na motorovou naftu, nemusí automaticky vést také ke snížení její ceny, nebo vyššímu inkasu této daně do veřejného rozpočtu. Stejně tak, jako zvýšení sazby z motorové nafty nevedlo k dosažení předepsaného inkasa této daně, ale naopak.

Finanční správa očekává od zvyšování sazeb nepřímých daní růst příjmů a naplnění předepsaného inkasa daně do veřejného rozpočtu. Lze konstatovat, že Česká republika díky geografické poloze je tranzitní zemí, která má značný potenciál plnit daňové výnosy veřejných rozpočtů SpD včetně doprovodných přímých efektů z navázaného inkasa DPH a z ekonomických aktivit spojených se spotřebou motorové nafty na území České republiky. Jde o to, aby při úpravě sazeb daně se vycházelo z podmínek na trhu, situace v sousedních zemích z hlediska sazby daní, aby spotřeba a daňový výnos se nepřesouval do jiných zemí.

5 POUŽITÉ ZDROJE

MANKIW, G. N. Zásady ekonomie. Grada. Praha, 1999. 764 s. ISBN 978-80-7169-891-3.

ŠEVČÍK, M. – ROD, A.; 2010, Oeconomica, Praha, ISBN 978-80-245-1739-1.

Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších změn a doplňků.

Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších změn a doplňků.

www.mfcr.cz

www.mfsr.sk

Daňová statistika. [cit. 29. 8. 2013] Dostupně z:
<http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/regulace/dane/danova-statistika>.

Informace o činnosti celní správa za příslušné roky. [cit. 28. 8. 2013]
Dostupné z: <http://www.celnisprava.cz/cz/statistiky/Vron%20zprvy/Informace%20o%20výsledcích%20činnosti%20Celní%20správy%20ČR%20za%20rok%202010.pdf>.

MINCIČ, L. Spotřební daně na pohonné hmoty. Ministerstvo financí ČR.
[online 23. 8. 2013] Dostupné z: www.sme-nion.cz/12112012/3_MFCR.ppsx.

AUTOR:

Ing. Eva Vincencová, Ph.D., Katedra účetnictví a daní, AKADEMIE STING, o.p.s., Stromovka 1, 637 00 Brno, Česká republika, e-mail: vincencova@post.sting.cz

AUTHOR:

Ing. Eva Vincencová, Ph.D., Department of Accounting and Taxes, STING ACADEMY, Stromovka 1, 637 00 Brno, Czech Republic, e-mail: vincencova@post.sting.cz

ACTA STING

Published / Vydává:	STING ACADEMY AKADEMIE STING, o.p.s.
Address / Adresa:	Stromovka 1, 637 00 Brno Czech Republic +420 541 221 801 http://www.sting.cz
Number / Číslo:	2/2013
Date of publication / Datum vydání:	12 th December 2013 12. prosince 2013
Executive Editor / Výkonný redaktor:	Ing. Eva Vincencová, Ph.D.
Print / Tisk:	AKADEMICKÉ NAKLADATELSTVÍ CERM, s.r.o. Brno www.cerm.cz
Evidence number / Evidenční číslo:	MK ČR E 20461
ISSN (Print):	1805-1391
ISSN (Online):	1805-6873